

**LEVEN IN HET
BOVENNAUURLIJKE**
DE VOLLE EVANGELIEGEMEENTEN IN SURINAME EN HUN STRIJD TEGEN SYNCRETISME

Pieter de Jong

Bachelor thesis 2013

Pieter de Jong

3710548

pietermdejong@gmail.com

Begeleider: N. van der Heide

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	5
Afkortingen.....	6
Inleiding.....	7
H1. theoretisch kader	10
1.1 Antropologische definitie van religie	10
1.1.1 Durkheim	10
1.1.2 Clifford Geertz	10
1.1.3 Antropologische definitie	11
1.2 Mondialisering.....	12
1.3 Syncretisme.....	13
1.3.1 Problematische geschiedenis van de term.....	13
1.3.2 Syncretisme en anti-syncretisme	14
1.4 Pentecostal-charismatic Christianity	15
1.4.1 Kenmerken P/C.....	15
1.4.2 Anti-syncretisme binnen het P/C	16
H2. Context onderzoek.....	17
2.1 Algemeen.....	17
2.2 Multicultureel.....	17
2.3 Het wintigeloof in Suriname	18
2.4 Pinksterbeweging in Suriname.....	18
H3. Wereldbeeld VE-gemeenten in Paramaribo	21
3.1 Beschrijving van de gemeenten.....	21
3.1.1 Het gebouw	22
3.1.2 De mensen	22
3.1.3 Activiteiten	23
3.2 Overgave aan God.....	23
3.2.1 Praise/worship	24
3.2.2 ‘Spreken in tongen’	24
3.2.3 ‘Doop met de Geest’	25
3.3 Leven in het bovennatuurlijke	26
3.3.1 De Heilige Geest	26
3.3.2 Leven met de Heilige Geest	27
3.3.3 Leven zonder de Heilige Geest	29
3.3.4 Satan versus God.....	30

H4. Geestelijke strijd	32
4.1 Hoe komt iemand aan een demon?	32
4.2 Bevrijdingspastoraat.....	33
4.2.1 Stap 1: Iemand komt voor hulp	33
4.2.2 Stap 2: Christen worden	34
4.2.3 Stap 3: Diagnose stellen	34
4.2.4 Stap 4: bevrijdingsgebed	36
H5 Conclusie	38
5.1 Koppeling wereldbeeld bevrijdingspastoraat	38
5.1.1 Dualistisch Wereldbeeld.....	38
5.1.2 Alles heeft een geestelijke oorzaak.....	38
5.1.3 De 'geestelijke strijd'	39
Literatuurlijst	41

VOORWOORD

Het was koud in Nederland toen ik vertrok, een strenge winter zat er aan te komen. ‘Toch wel een goede timing om nu drie maanden onderzoek te doen’ bedacht ik me nog in het vliegtuig. Mijn tijd in Suriname vloog om en nu zit ik weer in Nederland, op mijn kleine studentenkamer dit voorwoord te typen terwijl mijn gedachten terugglijden naar mijn periode in Suriname.

Ik wil iedereen hartelijk bedanken voor alle hulp. Ik zal het op een anonieme manier doen, maar degenen die het betreft zullen het wel herkennen, in navolging van een bekend Nederlands spreekwoord dat luidt: ‘wie de schoen passe, trekke hem aan’.

Veel dank ben ik verschuldigd aan hem die mij in contact heeft gebracht met de verschillende kerkelijke leiders, dit heeft mij goed op weg geholpen in mijn onderzoek. Ook iedereen binnen de kerken bedankt, bedankt dat u met mij wilde praten, mij wilde ontvangen in uw huis of op uw werk. Bedankt voor uw vertrouwen door persoonlijke zaken met mij te willen delen.

Ook wil ik de mensen bedanken die me hebben begeleid bij het schrijven van deze thesis, in het bijzonder mijn begeleidster N. van der Heide, voor al hun opbouwende kritiek.

Pieter de Jong

AFKORTINGEN

ABS	Algemeen Bureau voor de Statistiek
EBG	Evangelische Broedergemeente
HSV	Herziene Staten Vertaling
NBG	Nederlands Bijbelgenootschap vertaling
NBV	de Nieuwe Bijbelvertaling
P/C	<i>Pentecostal-charismatic Christianity</i>
VE	Volle Evangelie
VVEPS	Vereniging van Volle Evangelie- en Pinkstergemeenten en Bedieningen in Suriname

INLEIDING

Gedurende een periode van maanden heb ik onderzoek gedaan binnen de Volle Evangeliegemeenten (VE-gemeenten) in Suriname. Gemeenten die bekend staan om hun enthousiaste manier van het prijzen van God. Veel meer weten veel mensen er niet over, maar er is meer dan dat. Ondergedompeld in 'deze wereld' heb ik veel interessants gezien en gehoord in en buiten de kerkdiensten. Vooral het beeld wat de VE-Christenen van goed en kwaad hebben en de impact die dit beeld op hun leven scheen te hebben, trok mijn aandacht. In deze thesis hoop ik inzicht te geven in het wereldbeeld van de VE-Christenen en hoe dit beeld hun denken en handelen beïnvloedt. Een beeld waarin een elektronische fout een geschenk van God kan zijn, een popartiest demonische invloed kan uitoefenen en je dromen zelfs niet veilig zijn!

De Volle Evangeliegemeenten zijn te plaatsten binnen de analytische categorie *Pentecostal-charismatic Christianity* (P/C) (van der Pijl 2010:180). Het gebruik van deze analytische categorie vergemakkelijkt mogelijk toekomstig vergelijkend onderzoek en sluit aan op eerdere onderzoeken die binnen P/C kerken uitgevoerd zijn. Het wereldbeeld van de VE-Christenen en de plek van anti-syncretisme binnen de VE-gemeenten vormen de focus van dit onderzoek. In deze tijd van mondialisering verspreidt alles zich razendsnel over de wereld, van personen en goederen tot ideeën. Hoe gaan de VE-Christenen om met deze en andere invloeden van buitenaf? Hoe weren ze ongewenste elementen? Wanneer is iets ongewenst? Deze vragen brachten me bij de zogenoemde *rituals of rupture* die Robbins (2004) onderscheidt binnen het P/C.

Deze rituelen hebben als doel om Christenen te doen breken met hun 'oude leven', het leven van voor de bekering tot het Christendom. Van de verschillende *rituals of rupture* die Robbins onderscheidt zal ik er één uitlichten, namelijk het zogenoemde bevrijdingspastoraat. Ik heb gekozen voor het bevrijdingspastoraat omdat hierin het wereldbeeld van de VE-gemeenten en anti-syncretisme nauw met elkaar verweven zijn. Binnen dit bevrijdingspastoraat worden demonische invloeden bestreden. Alles wat niet van God komt, komt van de Satan en zijn 'helpers' (demonen) wordt gezegd binnen de VE-gemeenten: dit wil ik duiden als 'demoniseren'. Demoniseren is een werkwoord, het is een bewuste handeling om ongewenste invloeden te weren. Het begrip waaiert breed uit: alles kan in principe gedemoniseerd worden. Zodoende kan alles kan door demoniseren een religieuze lading krijgen, hoewel iets daarmee niet automatisch een religieus element wordt. Bijvoorbeeld, wanneer ik in de kerk ter ere van God zing is dat een religieus element, maar wanneer ik een popnummer zing is dat het niet. De praktijk van demoniseren en de koppeling met het dualistisch wereldbeeld van de VE-gemeenten, zal vaker terugkomen in deze thesis. Het begrip demoniseren is breed toepasbaar, maar de focus zal echter liggen op het demoniseren en weren van religieuze elementen behorende tot andere religies dan het Christendom, oftewel anti-syncretisme. Dit heeft mij gebracht tot de volgende vraag:

Hoe wordt anti-syncretisme geritualiseerd binnen *Pentecostal-charismatic Christianity* in Paramaribo (Suriname)?

Deze vraag is opgedeeld in de volgende twee deelvragen:

- Wat is het wereldbeeld van de Volle Evangeliegemeenten in Paramaribo?
- Wat houdt de 'geestelijke strijd' in en welke rol speelt bevrijdingspastoraat in deze strijd?

Om te kunnen begrijpen wat de ‘geestelijke strijd’ inhoudt is het van belang het wereldbeeld van de leden van VE-gemeenten in Paramaribo te kennen. Zonder deze basis zou het ‘hoe en wat’ van het bevrijdingspastoraat kant noch wal raken en zou het praktisch onmogelijk zijn om uiteindelijk te kunnen beargumenteren hoe anti-syncretisme geritualiseerd wordt. De deelvragen worden elk in een afzonderlijk hoofdstuk behandeld en hebben een complementaire rol in het beantwoorden van de vraagstelling.

De dataverzameling heeft plaatsgevonden binnen een viertal VE-gemeenten in Paramaribo. ‘Gewapend’ met een aantekeningboekje en een *voicerecorder* zat ik in de kerkdiensten, alles opschrijvend wat ik zag terwijl de *voicerecorder* de audio van de dienst opnam. De diensten werden in het Nederlands gehouden. Ik participeerde in de diensten maar daarnaast bleef ik in mijn rol als onderzoeker met mijn notitieboekje en *voicerecorder*. Naast participerende observatie heb ik data verzameld uit (informele) gesprekken en heb ik bij een twintigtal personen een uitgebreide interviews afgenomen. Deze interviews waren semigestructureerd, waarbij ik een vragenlijst en topiclijst aanhield, of ongestructureerd met enkel een topiclijst. Ik wilde niet te veel sturen in het verhaal zodat het verhaal zo veel mogelijk uit de mensen zelf zou kwam. Om de privacy te waarborgen van iedereen die heeft meegewerkt aan het onderzoek en gezien de vertrouwelijke aard van veel verhalen, zullen de data volledig geanonimiseerd in deze thesis verwerkt worden o.a. door het gebruik van pseudoniemen. Participatie in alle onderdelen van het bevrijdingspastoraat was helaas niet mogelijk, vanwege de vertrouwelijkheid van de informatie. Zo heb ik geen ‘privé sessie’ van het bevrijdingspastoraat kunnen bijwonen. Hier staat wel tegenover dat ik het bevrijdingspastoraat wel in actie heb gezien –het uitdrijven van demonen– tijdens verscheidene kerkdiensten en dat ik lange gesprekken heb gevoerd met mensen uit het bevrijdingspastoraat en mensen die door hen geholpen zijn. Door mensen meerdere keren te spreken en in de kerkdiensten aanwezig te zijn kon ik een zekere vertrouwensband opbouwen en heb ik veel (persoonlijk) verhalen gehoord.

Hier volgt de structuur van deze thesis. Begonnen zal worden met het theoretisch kader welke begint met de definitie van religie. Na deze definitie van religie zal er worden toegespijst op het Christendom en worden achtereenvolgens mondialisering en (anti-) syncretisme behandeld. Het theoretisch kader zal worden afgesloten met een uiteenzetting van de analytische categorie *Pentecostal-charismatic Christianity*. Deze analytische term zal in hoofdstuk twee, het context hoofdstuk, worden vervangen door de lokale term Volle Evangeliegemeenten (VE-gemeenten). Het context hoofdstuk leidt de VE-gemeenten verder in zodat in hoofdstuk drie het wereldbeeld van deze gemeenten nader besproken kan worden. Hoofdstuk drie begint met een algemene beschrijving van de gemeenten waarbinnen het onderzoek is uitgevoerd maar gaandeweg het hoofdstuk zal er dieper ingegaan worden op de geestelijke wereld die de VE-Christenen onderscheiden. Dit wordt gevolgd door een beschrijving van hoe men ‘zich overgeeft aan God’, wat dat inhoudt en wat voor gevolgen dat heeft. Dat het gevolgen heeft blijkt uit de daaropvolgende paragraaf, waar diep zal worden ingegaan op het zogenoemde ‘leven in het bovennatuurlijke’ wat volgens de VE-Christenen een natuurlijk iets zou moeten zijn voor elke Christen. Hoofdstuk vier staat in het teken van de voortdurende geestelijke strijd die een VE-Christen voert. Deze strijd is pas mogelijk om te voeren als iemand ‘leeft in het bovennatuurlijke’. Wat deze geestelijke strijd inhoudt zal worden uitgelegd aan de hand van het bevrijdingspastoraat een zogenoemde ‘*ritual of rupture*’ binnen de VE-gemeenten. In het afsluitend hoofdstuk zal de onderzoeksvraag van deze thesis beantwoord worden. Er zal een koppeling worden gemaakt tussen hoofdstuk drie en vier, dus een koppeling tussen het wereldbeeld

van de VE-gemeenten het bevrijdingspastoraat. Dit alles wordt dan weer gekoppeld aan het theoretisch kader en zo zal het duidelijk worden hoe anti-syncretisme wordt geritualiseerd binnen de VE-gemeenten in Suriname.

H1. THEORETISCH KADER

Hier volgt het theoretisch kader van dit onderzoek. Hierin zullen een aantal begrippen toegelicht worden. Het eerste begrip is religie, verschillende antropologische definities van religie worden besproken. Vervolgens zal stilgestaan worden bij de invloed van mondialisering op religie, hierbij zal de focus liggen op het Christendom. Hiermee samenhangend worden de begrippen syncretisme en anti-syncretisme toegelicht en uitgewerkt. Het theoretisch kader zal afgesloten worden met een uiteenzetting van de analytische categorie *Pentecostal-charismatic Christianity (P/C)*. Wat deze kerken kenmerkt en hoe de rituelen binnen deze kerken in relatie tot anti-syncretisme staan, zal daar uiteengezet worden.

1.1 ANTROPOLOGISCHE DEFINITIE VAN RELIGIE

Via de klassieke definities van Durkheim en Geertz -die tot op de dag van vandaag invloed hebben op de antropologie van religie- zal uitgekomen worden op een antropologische definitie van religie, die de basis vormt van dit onderzoek.

1.1.1 DURKHEIM

Religie werd -en wordt nog steeds door sommigen- in navolging van de klassieke definitie van Durkheim gedefinieerd als *'a unified system of beliefs and practices relative to sacred things, that is to say, things set apart and forbidden -beliefs and practices which unite into one single moral community called a Church, all those who adhere to them'* (Aldridge 2007:67). Hier wordt een onderscheid gemaakt tussen het sacrale (heilige) en het profane (wereldse), een scheiding die veronderstelt dat er twee afzonderlijke werelden zijn. Door deze scheiding te maken wordt religie losgemaakt van het dagelijkse leven. Maar kunnen we het heilige en het wereldse wel zo duidelijk scheiden? Maken mensen in hun dagelijks leven een strikt onderscheid tussen het heilige en het wereldse? Er is namelijk nooit uit onderzoek gebleken dat mensen een strikt onderscheid maken tussen het heilige en het wereldse (Neckebrouck 2011:121).

1.1.2 CLIFFORD GEERTZ

Een andere invloedrijke definitie van religie is die van die van Clifford Geertz. Hij definieert religie als: *'a system of symbols which acts to establish powerful, pervasive, and long-lasting moods and motivations in men by formulating conceptions of a general order of existence and clothing these conceptions with such an aura of factuality that the moods and motivations seem uniquely realistic'* (Bellah 1991:12) In andere woorden, religie is een systeem van symbolen die leiden tot krachtige en persisterende stemmingen en motivaties in de mens door middel van het formuleren van een algemeen beeld van de realiteit, waarbij dit beeld zo feitelijk wordt voorgesteld dat de emotionele en motivationele oriëntaties een sterk realistisch karakter verkrijgen (Claes 1998:42).

Symbolen kunnen objecten, afbeeldingen, handelingen of wat dan ook zijn, die betekenis hebben voor iemand. Geertz maakt wel een onderscheid tussen religieuze en niet religieuze symbolen. Volgens hem hebben religieuze symbolen de functie om ons te overtuigen dat er een direct verband is tussen ons wereldbeeld (hoe we de wereld beschouwen) en onze ethos (hoe we leven of behoren

te leven) (Schilbrack 2005:432). Deze symbolen vertellen ons hoe we naar de wereld moeten kijken en wat we moeten nastreven. Daarnaast dienen deze symbolen ook om ons te overtuigen dat we een betekenisvol leven leiden, dat er een bepaalde orde is in plaats van chaos in ons leven, dat het symbool de ultieme werkelijkheid weerspiegelt. Om dit geloof te versterken zal elke gemeenschap rituelen ontwikkelen, zodat de gemeenschap deze 'ultieme werkelijkheid' kan ervaren waarbij de grenzen tussen de wereld waarin men leeft en de wereld voorgesteld (door middel van symbolen) vervagen (Chernus¹).

De door Geertz geformuleerde definitie van religie is sterk bekritiseerd. Zo zou Geertz de rol van het individu binnen religie niet erkennen en zou hij impliceren dat religieuze ervaringen nooit echt zijn. Wat het eerste punt van kritiek betreft: Unni Wikan, die net als Geertz onderzoek heeft gedaan op Bali, claimt dat Geertz te veel nadruk legt op het collectieve en het institutionele en hiermee emotionele gebeurtenissen 'de-individualiseert'. Wikan ziet deze emotionele gebeurtenissen juist als de sleutel van een '*person's inner life and secretive actions*' (Wikan 1989:31,32). Binnen de context van religie speelt niet alleen de groep een belangrijke rol, maar ook het individu. In navolging van onder andere Verboom² kan ook ik me niet aan de indruk onttrekken dat religie volgens Geertz enkel betrekking heeft op een symbolische werkelijkheid. Hij lijkt uit te sluiten dat religieuze ervaringen '*uniquely realistic*' kunnen zijn, onder andere door de zinsneden '*aura of factuality*' en '*..seem uniquely realistic...*' in zijn definitie van religie. Op deze wijze wordt een waardeoordeel gekoppeld aan iemands religieuze overtuiging. De rol van de antropoloog is echter niet om uitspraken te doen over wat werkelijkheid is en wat niet, maar om te beschrijven wat de mensen die hij onderzoekt als werkelijkheid ervaren (Stewart 1999:40-62).

1.1.3 ANTROPOLOGISCHE DEFINITIE

Uitgangspunten van deze thesis zijn dat het sacrale verweven is met het profane, dat religie niet alleen iets van het collectief is en dat religie meer is dan een symbolische werkelijkheid (Horton 1997:23). Dit sluit –in mijn opinie– prachtig aan bij de definitie van religie door Verboom: '*a set of beliefs and/or actions to regulate and approach reality, expressed in: (a) doctrine, (b) philosophy, (c) myth, (d) symbol (e) ethic, (f) ritual, (g) matter, (h) experience and (i) social organization, in some way related to spiritual qualities, phenomena or entities.*'³ Het aantrekkelijke van deze definitie is dat ze de complexiteit en de reikwijdte van het begrip religie weergeeft. Religie wordt hier beschreven als een verzameling van geloofsovertuigingen en acties om de werkelijkheid te benaderen en te reguleren. In andere woorden, religie zorgt voor een bepaald wereldbeeld (idee over de realiteit) en een bepaald ethos (model om deze realiteit te benaderen). Hoe het wereldbeeld en het ethos van het *Pentecostal-charismatic Christianity* tot elkaar in relatie staan zal nader toegelicht worden in de empirische hoofdstukken.

¹ Chernus, Ira (professor of religious studies) via:

<http://www.colorado.edu/ReligiousStudies/chernus/4800/GeertzSummary.htm>

² Guido Verboom: <http://www.mongoluls.net/mongolian-religion/religiondef.shtml>

³ Guido Verboom: <http://www.mongoluls.net/mongolian-religion/religiondef.shtml>

1.2 MONDIALISERING

Religie is niet iets statisch, iets wat door de eeuwen heen nooit veranderd is. We leven in een tijd van mondialisering, een tijd waarin een stroom aan goederen en informatie over onze aardbol raast via uitgebreide netwerken. Dit heeft ook zijn weerklink op de manier waarop religie wordt beleefd en vormgegeven. In dit hoofdstuk zal worden uiteengezet hoe religie, in dit geval het Christendom, in relatie staat tot mondialisering.

Dat mondialisering invloed heeft op het Christendom is iets waar niet over wordt getwijfeld. Maar is de invloed van mondialisering van een dergelijke aard dat het alle lokale variaties laat verdwijnen en dus zorgt voor een homogeen Christendom? Deze vraag is gebaseerd op de veel voorkomende (oude) interpretatie van mondialisering dat de wereld steeds meer homogeen en gestandaardiseerd wordt. Door technologische, commerciële en culturele synchronisatie afkomstig uit het Westen zouden we na verloop van tijd in een homogene wereld wonen (Schuerkens 2003:215). In deze interpretatie ontbreekt echter het heterogeniserende en lokale aspect van mondialisering, ook wel lokalisering genoemd. Lokale gemeenschappen spelen vaak een actieve rol in de onderhandeling over mondiale invloeden. Deze lokale groepen zijn natuurlijk geen zogeheten onbeschreven blad, maar hebben al bestaande lokale betekenissen en culturele vormen om hun wereld te duiden. Binnen lokale gemeenschappen ontstaat er een dialoog over hoe zij als gemeenschap op een betekenisvolle manier het mondiale met het lokale kunnen verbinden. Deze lokale verhandeling is geen imitatie en ook geen onkritische overname (Schuerkens 2003:215). De paradox van de mondialisering is dat er aan de ene kant sterke mondiale invloeden zijn die overal ter wereld hetzelfde (homogeen) lijken te zijn, maar dat deze mondiale invloeden op lokaal niveau niet op dezelfde manier tot uiting komen, maar in een variëteit van acties en ervaringen.

Zo moet het hedendaags religieus leven in Latijns-Amerika geplaatst worden in een context van mondialisering (Peterson et al. 2001:8). Mondialiseringsprocessen hebben vaak grote impact op lokaal niveau. Om een mondiale kracht zoals het Christendom een betekenis te geven in hun leven, gebruiken mensen hun eigen normen en waarden samen met hun eigen culturele en religieuze bronnen. Om te begrijpen hoe lokale gemeenschappen een discours ontwikkelen rondom deze processen, moeten we dus aandachtig kijken naar religieuze waarden en ideeën die verankerd zijn in het dagelijks leven van deze lokale gemeenschappen (Peterson et al. 2001:8). De geschiedenis van het Christendom laat ook zien dat deze religie het vermogen heeft om zich aan te passen aan lokale omstandigheden, wat meestal het integreren van betekenisvolle lokale geloven en praktijken omvat (Jenkins 2011:70).

Kerken kunnen tegelijkertijd onderdeel zijn van een grote mondiale kracht en functioneren als flexibele lokale netwerken van wederzijdse hulp. Mensen kunnen putten uit geestelijke en materiële steun vanuit de kerk en kunnen als gemeenschap hun krachten en middelen bundelen, om bijvoorbeeld armoede het hoofd te bieden maar ook om bijvoorbeeld tot meningsvorming te komen over welke rituelen wel of niet uitgevoerd mogen worden. Kerken kunnen dus een belangrijke rol spelen in de manier waarop men omgaat met veranderingen, onder andere op het vlak van geloofsbeleving, die voortkomen uit een mondialiserende wereld (Peterson et al. 2001:8). Het is daarom voor antropologen belangrijk om het dagelijkse leven aan de grote structuren, zoals de kerk, te koppelen om inzicht te krijgen in het leven van de mensen die zij onderzoeken (Peterson et al. 2001:185,218; Levine 1992:317-318).

Hoe een mondiale vorm van Christendom, zoals het *Pentecostal-charismatic Christianity*, op lokaal niveau in praktijk wordt gebracht verschilt van land tot land. Het komt tot stand in een dialectisch proces met lokale cultuur en (religieuze) gebruiken (Levine 1992). Ook religieuze tradities kunnen veranderen in dit dialectische proces. Er ontstaan nieuwe of geherinterpreteerde lokale betekenissen. (Schuerkens 2003:210-212) stelt, in navolging van Giddens, dat tradities en lokale gemeenschappen voor de grote 'mondialiseringsspurts' van de laatste dertig jaar vaak nog vanzelfsprekend waren, maar tegenwoordig wordt deze vanzelfsprekendheid uitgedaagd. In een mondiale wereld kan niet meer voorkomen worden dat men in contact komt met anderen en alternatieve manieren van leven. De vanzelfsprekendheid van tradities verdwijnt hierdoor en men wordt geconfronteerd met andere zienswijzen. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot syncretisme of de tegenhanger anti-syncretisme.

1.3 SYNCRETISME

De term syncretisme is een term met geschiedenis. Door de jaren heen heeft men op veel verschillende manieren naar syncretisme gekeken. Daarom zal hieronder kort de geschiedenis van deze term worden geschetst voordat verder ingegaan zal worden op de definitie van syncretisme en de tegenhanger anti-syncretisme.

1.3.1 PROBLEMATISCHE GESCHIEDENIS VAN DE TERM

In de begindagen van de antropologie werd syncretisme gezien als een positief iets. Het werd gezien als een fase van vermenging binnen het proces van acculturatie. Minderwaardige culturen en religies zouden zich vanzelf aanpassen aan superieure culturen en religies. Dit idee is ontstaan in een tijd van koloniale overheersing (Stewart 1999:40-62). Latere definities werden iets genuanceerder en stelden dat syncretisme twee verschillende elementen laat samensmelten. Het idee dat syncretisme slechts een overgangsfase is, werd dus losgelaten. Syncretisme werd echter door antropologen nog steeds beschouwd als nadelig voor de 'pure' culturen of religies waar deze versmelting in plaatsvond. Dit komt doordat antropologen in die tijd het idee hadden dat cultuur en religie vastomlijnde structuren waren. Syncretisme werd gezien als de vervuiling van een zogenaamde 'pure' religie (Greenfield and Droogers 2001:21-42; Stewart 1999:40-62). De tijd waarin antropologen cultuur en religie als vastomlijnde structuren zagen is al lang vervlogen. Tegenwoordig worden culturen gedefinieerd als flexibel, heterogeen en veranderend (Stewart 1999:55) en wordt erkend dat religies altijd betekenissen lenen, mixen en herdefiniëren. Culturen zijn betrokken op elkaar, er is geen simpele of pure religie of cultuur. Culturen zijn hybride, heterogeen en uitzonderlijk gedifferentieerd (Stewart 1999:54-56). In de afgelopen decennia hebben sociale wetenschappers geprobeerd om een neutrale definitie van syncretisme te ontwikkelen. Gezien het problematische verleden van de term syncretisme is er namelijk veel discussie of we de term nog wel moeten gebruiken. Nieuwe termen zoals religieuze creolisering of religieuze hybriditeit zijn in opkomst. Hier valt vooral wat voor te zeggen omdat deze termen niet zo geladen zijn met het koloniale en etnocentrische idee, zoals bij syncretisme het geval is (Greenfield and Droogers 2001:132). Aan de andere kant biedt de enorme hoeveelheid wetenschappelijke literatuur betreffende syncretisme een schat aan informatie. Daarnaast is er in de afgelopen decennia, door sociale wetenschappers, een meer neutrale definitie van syncretisme ontwikkeld die gebruikt kan worden om onderzoek te doen naar dit fenomeen

zonder daar een waardeoordeel aan te hechten, wat in het verleden vaak wel gebeurde. Dit om als wetenschapper een zo objectief mogelijke kijk te behouden (Zehner 2005:591).

1.3.2 SYNCRETISME EN ANTI-SYNCRETISME

Volgens Van der Pijl (2007) is de duiding van syncretisme als proces en vertoog het belangrijkste wapenfeit van de opleving van syncretisme als antropologisch concept in de jaren negentig. De heropening van het debat over syncretisme helpt het concept van zijn oude imago af en maakt het bruikbaar voor de huidige etnografische realiteit (Van der Pijl 2007:103). Een van de definities van syncretisme die voortgekomen is uit de opleving van syncretisme als antropologisch concept, is de definitie van Stewart: *'the combination of elements from two or more different religious traditions within a specified frame'* (Stewart 1999:58). Uit deze definitie komt duidelijk naar voren dat alléén de combinatie van twee of meer verschillende religieuze tradities beschouwd kunnen worden als syncretisme. Dit lijkt een duidelijke afbakening, maar het is goed om je bedenken dat wat we als religie zien een Westers construct is, waardoor het niet altijd goed aansluit op andere culturele en historische contexten. Wat op een gegeven moment in tijd een belangrijk religieus fenomeen lijkt, kan een tijd later worden geïnterpreteerd als een cultureel fenomeen en visa versa (Stewart & Shaw 1994:9).

Syncretisme –zoals tegenwoordig gedefinieerd– wordt gekenmerkt door begrippen en praktijken als inventiviteit, creativiteit, mobiliteit, (re)constructie en herinterpretatie. Hier haalt Van der Pijl (2007) Stewart & Shaw (1994) aan, die syncretisme koppelen met *agency* en macht, *'waardoor syncretisme wordt gepolitiseerd en geherdefinieerd tot the politics of religious synthesis'*⁴. Deze conceptie veronderstelt niet alleen de mogelijke handelingsvrijheid van actoren, maar scheidt ook ruimte voor een tegenreactie, anti-syncretisme' (Van der Pijl 2007:103). Het is deze tegenreactie die centraal staat in deze thesis. Maar was is anti-syncretisme eigenlijk?

Anti-syncretisme wordt door Stewart & Shaw gedefinieerd als: *'the antagonism to religious synthesis shown by agents concerned with the defence of religious boundaries'* (Stewart & Shaw 1994:7). Anti-syncretisme is een actieve handeling die er op gericht is om de grenzen van de religie te construeren, bewaken en verdedigen. Zo is anti-syncretisme vaak gekoppeld aan de constructie van 'authenticiteit', welke op haar beurt weer is gekoppeld aan ideeën over 'puurheid'. Men probeert de religieuze invloeden die worden gezien als een bedreiging van de 'puurheid' te weren, om zo een 'authentieke' religie te behouden. 'Authenticiteit' is echter niet afhankelijk van 'puurheid'. Volgens Stewart & Shaw kunnen vermeende pure en vermeende syncretische tradities worden beschouwd als 'authentiek' als mensen claimen dat deze tradities uniek en hun (historisch) bezit zijn (Stewart & Shaw 1994:7).

Welke positie anti-syncretisme inneemt binnen het *Pentecostal-charismatic Christianity* zal hieronder verder worden uitgewerkt.

⁴ Een verwijzing naar de titel van het boek van Stewart & Shaw 1994 welke luidt: *Syncretism/Anti-Syncretism: The Politics of Religious Synthesis*.

1.4 PENTECOSTAL-CHARISMATIC CHRISTIANITY

De term *Pentecostal-charismatic Christianity*, in de literatuur vaak afgekort als P/C (van der Pijl 2010:179-195; Robbins 2004:117-143), is al enkele keren langs gekomen. Zoals in de inleiding al vermeld, is dit een analytische term. Het is een overkoepelende term, waar verschillende kerkelijke stromingen en op zichzelf staande kerken onder vallen, een ‘analytische kapstok’, wat onder andere mogelijkheden biedt voor een comparatief onderzoek. Een ander voordeel van dit paraplu begrip is dat het verwarring met de verschillende ‘emic’ (door lokale bevolking gegeven) termen voorkómt (Robbins 2004:119). Ter illustratie: als men over evangelische kerken heeft in Nederland, heeft men het vaak over kerken die binnen de categorie P/C vallen. In Suriname echter heeft de term evangelisch een totaal andere lading, het wordt gekoppeld aan kerken die totaal niet binnen het P/C passen. Dit zal verder worden toegelicht in hoofdstuk twee, waar de context van het onderzoek uiteen wordt gezet.

1.4.1 KENMERKEN P/C

Om vanuit de analytische categorie *Pentecostal-charismatic Christianity* naar lokale kerken te kunnen gaan, is het noodzakelijk om de kenmerken van het P/C te weten. De universele kenmerken die Dayton aanduidt zijn: ‘(a) Jesus offers salvation; (b) Jesus heals; (c) Jesus baptizes with the Holy Spirit; (d) Jesus is coming again’ in (Robbins 2004:121). Deze kenmerken zijn overal ter wereld terug te vinden ongeacht de culturele context (Robbins 2004:121). Het P/C onderscheidt zich van het Protestantisme, waaruit het is voortgekomen, door de ‘doop met de Heilige Geest’ en geeft daarmee de gaven van de Geest –een ‘vrucht’ van de ‘doop met de Geest’– een centrale plek in de leer. Voorbeelden van de gaven van Geest zijn: de ‘gave van genezing’, het ‘spreken in tongen’, profeteren en exorcisme.

Het P/C is wereldwijd een van de snelst groeiende religies (van der Pijl 2010:179). Door deze snelle wereldwijde groei trekt het P/C veel onderzoekers aan die willen weten waarom het zo aantrekkelijk is voor mensen om er zich bij aan te sluiten. Vaak gehoorde argumenten in de literatuur om het succes te verklaren zijn de zogenoemde *deprivation* en *disorganisation* argumenten. Het geeft mensen het gevoel ergens bij te horen, dat ze echt meetellen (Robbins 2004:124). De focus van dit onderzoek ligt echter op de rituelen binnen het P/C. Dit terrein van onderzoek is een onderbelichte zaak in het onderzoek binnen het P/C volgens Robbins (2004:126).

Volgens Robbins nemen rituelen een bijzonder plaats in binnen het P/C. Rituelen binnen de kerk zijn gelinkt aan de symbolische wereld. Deze symbolische wereld binnen het P/C kenmerkt zich door transformatie. Het gaat hierbij om de transformatie van het oude leven van voor de bekering tot het P/C tot een leven na de bekering. Deze transformatie is radicaal, scheidt mensen van hun verleden en van de sociale wereld waarin ze zich bevonden en kenmerkt zich als discontinuïteit. Rituelen brengen deze discontinuïteit tot expressie. Een voorbeeld van een ritueel dat tot doel heeft de afstand tot het verleden te vergroten is de ‘doop met de Geest’, aangeduid als een ‘*ritual of rupture*’ (Robbins 2004:128). *Rupture* betekent scheuren of breken, men breekt met het oude bestaan van voor de ‘doop met de Geest’. Wat deze ‘doop met de Geest’ inhoudt zal verder worden uitgewerkt in hoofdstuk drie. Andere rituelen die aangeduid kunnen worden als ‘*rituals of rupture*’ zijn de zogenoemde *deliverance* (bevrijding) rituelen waarbij de focus ligt op het uitdrijven van demonische

invloeden. Hierbij kun je bijvoorbeeld denken aan het zogenoemde bevrijdingspastoraat, een *'ritual of rupture'* waar ik later uitgebreid op terug zal komen.

De *'rituals of rupture'* moeten gezien worden in de context van het dualisme binnen het P/C. De wereld is ingedeeld in goed en slecht, in mensen die God volgen en mensen die de duivel volgen. (Robbins 2004:128). Daarnaast kent het P/C ook strikte morele codes die het contact met de demonische wereld moeten voorkomen. Hierbij moet je denken aan het verbieden van: alcohol, drugs, buitenechtelijke seks, vechten, gokken, uitdagende kleding en participatie in seculier vermaak zoals dans (Robbins 2004:128). Onder andere deze regels geven de aanhangers een referentiekader hoe goed te leven. Een leven zoals God het wil waarbij ze strijden tegen alles wat, in hun ogen, niet van God is.

1.4.2 ANTI-SYNCRETISME BINNEN HET P/C

Deze strijd wordt ook wel aangeduid als een *'spirituele strijd'*. Rituelen die behoren tot andere religies worden gedemoniseerd en vervolgens wordt er tegen gestreden (Robbins 2004:128; van der Pijl 2010:184). De krachten van goed en kwaad worden binnen het P/C niet weggewuifd als bijgeloof, men gelooft dat er demonische invloeden kunnen zijn in iemand leven. Dit baseert men onder andere op wat er in de Bijbel staat (Jap A Joe 2005:146). Zo staat in Efeze 6 vers 12: *'Onze strijd is niet gericht tegen mensen maar tegen hemelse vorsten, de heersers en de machthebbers van de duisternis, tegen de kwade geesten in de hemelsferen. (NBV)'*.

Doordat men het bestaan van demonen erkent, kan er ook tegen gestreden worden. Men erkent binnen het P/C het bestaan van de geestelijke wereld zoals die vormgegeven wordt binnen andere religies. Jap A Joe schrijft over het Christendom in Suriname: *'Christianity was introduced and accepted, not in its European rationalized form but in accordance with a worldview in which the extra-empirical rationality of spirits is accepted as reality and not relegated to the world of fantasy...'* (Jap A Joe 2005:147). Door het proces van demoniseren vindt er betekenisverandering plaats, het P/C maakt *'inheemse geesten'* –zoals o.a. de geesten binnen het wintigeloof– vertegenwoordigers van de duivel (Jap A Joe 2005:146; Robbins 2005:128). Het bestrijden van deze gedemoniseerde geesten die hun oorsprong hebben in andere religies dan het Christendom, kan worden geduid als anti-syncretisme.

Wat is er in het wereldbeeld van de P/C Christenen dat deze geestelijke strijd mogelijk maakt? Hoe wordt deze strijd vormgegeven binnen het bevrijdingspastoraat? Deze vragen komen aan de orde in hoofdstuk drie en vier, waarna vervolgens in hoofdstuk vijf antwoord zal worden gegeven op de vraag hoe anti-syncretisme geritualiseerd wordt. Voordat het zover is, zal hier de overstap worden gemaakt van de analytische categorie P/C naar de lokaal gebruikte terminologie.

De gemeenten waarbinnen dit onderzoek is uitgevoerd kun je duiden als Pinkstergemeenten, ook wel Volle Evangeliegemeenten (VE) genoemd (van der Pijl 2007:138). De term VE-gemeenten kwam tijdens de onderzoeksperiode het meeste voor en zal daarom gehandhaafd worden in de komende hoofdstukken. In de conclusie zal er een koppeling worden gemaakt met het P/C. Het ontstaan van deze VE-gemeenten in Suriname en welke positie ze innemen in de samenleving, zal in het volgende hoofdstuk beschreven worden.

H2. CONTEXT ONDERZOEK

2.1 ALGEMEEN

Hier zal de context van het onderzoek worden geschetst. Beginnend bij de demografische situatie zal vervolgens ingegaan worden op de positie van religie binnen de samenleving om daarna dieper in te gaan op de Volle Evangeliegemeenten in Suriname.

Rechts een klein overzichtsk kaartje van Suriname, waaruit valt af te leiden dat het grootste deel van de bevolking in de kuststrook woont. Met een bevolking van 566.846⁵ waarvan de helft in de hoofdstad Paramaribo woont. Het is een dunbevolkt land als je bedenkt dat het vier keer zo groot is als Nederland waar meer dan zeventien miljoen mensen leven. Het binnenland van Suriname bestaat voor het grootste gedeelte uit regenwoud. Er zijn in het binnenland wel (kleine) dorpen, maar deze zijn vaak moeilijk te bereiken omdat er niet overal wegen zijn.

2.2 MULTICULTUREEL

Suriname is een voormalige Nederlandse kolonie in Zuid Amerika. In vroegere (koloniale) tijden zijn er veel slaven en arbeiders heen gevoerd om te werken op de plantages. Dit in combinatie met andere migrantenstromen door de jaren heen heeft ervoor gezorgd dat Suriname een multi-etnische samenleving is. Deze etnische diversiteit was ook terug te zien binnen de gemeenten waarbinnen het onderzoek is uitgevoerd. De verschillende etnische groepen waren in meer of mindere mate vertegenwoordigd. Binnen de bezochte kerken werd er geen onderscheid gemaakt naar etniciteit, iedereen was welkom om de diensten te bezoeken.

Tabel 1. Bevolking van Suriname naar etnische groepen, 2004.

Etnische groep	2004	%
Creolen	87.202	17.69
Hindoestanen	135.117	27.42
Javanen	71.879	14.59
Marron	72.553	14.72
Overigen/onbekend	126.078	25.58
Totaal	492.829	100.0

Bron: Zevende Algemene Volkstelling 2004, ABS.

⁵ Schatting jul 2013 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ns.html>

2.3 HET WINTIGELOOF IN SURINAME

‘Winti, de filosofische en religieuze uiting van het geestelijke leven, is in Suriname ontstaan gedurende de slavenperiode, door samenvoeging van verschillende denkwijzen over het geloofsleven van de Afrikanen’ (Zaalman A. 2012:23). Zo begint Zaalman de inleiding van zijn boek over de wintileer. Dit boek, wat begin 2012 is uitgegeven, is het meest recente boek dat over het wintigeloof is geschreven. Dit boek is echter geen wetenschappelijk boek en de schrijver, Zaalman, is zelf een vurig aanhanger van het wintigeloof. Als we kijken naar de wetenschappelijke publicaties over het wintigeloof, is er bijna niets te vinden. Dit komt onder andere omdat het lastig te onderzoeken is. Het wintigeloof kent een lange orale traditie, het kent geen ‘heilig boek’ of iets dergelijks en wordt op veel verschillende manieren geïnterpreteerd (Van der Pijl 2007:108). De laatste jaren is men echter meer en meer bezig om het wintigeloof op papier te zetten⁶, om zo de wintigeloofsprincipes uiteen te zetten en zo een richting in het geloof te bepalen⁷.

De kosmologie van het wintigeloof bestaat uit twee lagen. Aan het hoofd staat het ‘Opperwezen’ ook wel aangeduid als ‘Schepper’, daaronder heb je een veelvoud aan goden en geesten, *winti* genoemd. De *winti* kunnen zich op verschillende manieren manifesteren in het leven van mensen: op een indirecte manier door middel van dromen en direct door ‘bezit te nemen van iemand’ (Jap A Joe 2005:139). Binnen het wintigeloof heb je goede en kwade *winti*: *bonu* vertegenwoordigd het goed en *wisi* het kwaad. De *bonuman*⁸ is de verkondiger en uitvoerder van het goede terwijl de *wisiman*⁹ zich bezig houdt met het kwaad¹⁰.

Dit is heel kort iets over het wintigeloof. Deze kennis is noodzakelijk om te begrijpen hoe de VE-Christenen zit afzetten tegen het wintigeloof.

2.4 PINKSTERBEWEGING IN SURINAME

Volgens de officiële statistieken is zo’n veertig procent van de Surinaamse bevolking Christen. Het Christendom is een erg brede categorie, waarbinnen veel verschillende groepen vallen. Van deze verschillende groepen zijn helaas geen officiële statistische gegevens beschikbaar. Daarnaast zeggen deze percentages lang niet alles. Iemand kan Christen zijn, maar tegelijkertijd ook een andere (inheemse) godsdienst aanhangen. Dit wordt ondersteund door Van der Pijl (2010:181), die aangeeft dat elementen van inheemse godsdiensten nog steeds een belangrijke rol spelen in het dagelijkse leven van veel Surinamers, ondanks dat ze zichzelf (ook) als Christen zien.

Tabel 2. Bevolking van Suriname naar godsdienst, 2004.

Godsdienst	2004	%
Christendom	200.744	40.73
Hindoeïsme	98.240	19.93
Islam	66.307	13.46
Andere + Geen	50.334	10.21
Onbekend	77.204	15.67
Totaal	492.829	100.0

Bron: ABS.

⁶ Deze hernieuwde interesse voor het wintigeloof is op zijn minst interessant te noemen, hier zou eigenlijk onderzoek naar gedaan moeten worden.

⁷ <http://www.wintigeloof.com/smartcms/default.asp?contentID=1>

⁸ ‘*Bonuman*’, Genezer van ziekten van bovennatuurlijke aard ook wel aangeduid als toverdokter. Uit: Sranan Tongo – Nederlands Woordenboek

⁹ ‘*Wisiman*’, iemand die de zwarte magie beoefent. Uit: Sranan Tongo – Nederlands Woordenboek

¹⁰ Pagina 4 van pdf ‘winti godsdienst’ http://www.wintigeloof.com/smartcms/downloads/de_winti_godsdienst.pdf

Er zijn specialisten van het wintigeloof (Afro-Surinaamse godsdienst) die beweren dat er geen tegenstrijdigheden zijn tussen de 'winti-religie' en het Christendom (Jap-A-Joe 2005:144). Hoewel veel Christenen daarin mee lijken te gaan volgens de mensen die ik heb gesproken in Suriname, zijn de Pinksterbewegingen fel gekant tegen deze winti-religie. Ze duiden de *winti* als demonen en de religie in haar totaliteit wordt afgeschilderd als 'afgoderij'. Christen zijn en tegelijkertijd bezig zijn met het wintigeloof is in hun ogen niet mogelijk.

Door de term Volle Evangeliegemeenten te gebruiken, onderscheiden de leden van deze gemeenten zich van andere Christelijke stromingen. Een voorganger van een VE-gemeente die ik sprak, vertelde mij dat zij in tegenstelling tot de 'traditionele' kerken (hiermee doelde hij op de Rooms-Katholieke kerk en de Evangelische Broedergemeente (EBG)) wel de 'volle waarheid' zoals beschreven in de Bijbel¹¹ naleven. De traditionele gemeenten laten in zijn ogen bepaalde waarheden uit de Bijbel weg, zoals de 'gaven van de Geest', bevrijding en genezing. Hierin staat hij niet alleen, veel mensen die ik geïnterviewd heb hadden een vergelijkbaar beeld van de traditionele kerken.

De grote groei van deze VE-gemeenten in Suriname begon in de jaren 60 met de komst van de Nederlandse evangelist Karel Hoekendijk. Hij huurde een bekend theater in Paramaribo en hield 'opwekking bijeenkomsten' onder de naam *Stromen van Kracht*. Deze bijeenkomsten stonden in het teken van de 'werking van de Heilige Geest' en mensen zouden tijdens de bijeenkomsten zijn genezen van chronische ziektes, handicaps en andere aandoeningen. Ook raakten mensen in trance, de 'Heilige geest' zou hen overgenomen hebben. Dit kwam groot in het nieuws in Suriname en steeds meer mensen kwamen op deze diensten af. Niet iedereen was hier even blij mee, enkele (Christelijke) kerkelijke leiders verzochten de overheid om Hoekendijk het land uit te zetten omdat hij 'een gevaar zou vormen voor de publieke gezondheid'. In 1962 werd dat verzoek ingewilligd en na nog niet eens twee jaar in Suriname te hebben gepredikt werd hij het land uitgezet (Jap-A-Joe 2005:144). Desondanks bleef de beweging groeien en er zijn tegenwoordig naar schattingen tussen de 200-300¹² VE-gemeenten in Suriname.

Deze VE-gemeenten kennen geen overkoepelende organisatorische structuur, wat samenwerken bemoeilijkt. In 2011 is echter de VVEPS (Vereniging van Volle Evangelie- en Pinkstergemeente en Bedieningen in Suriname) opgericht. Hiertoe behoren momenteel ongeveer 300¹³ gemeenten. Het doel van deze vereniging is de eenheid tussen de Volle Evangelie gemeenten te bevorderen zodat men indien nodig als een stem zou kunnen spreken.

Er bestaan 'lijntjes' tussen de politiek en de VE-gemeenten. Onder de prediking van Steve Meye, is Desi Bouterse, de huidige Surinaamse president, tot bekering gekomen. In 2011 is Meye in dienst genomen door de president als geestelijk adviseur. Daarnaast is Meye de geestelijke leider van de Gods Bazuin Ministeries, met 62 kerken in Suriname en zeven in het buitenland, de grootste VE-

¹¹ Binnen de gemeenten worden verschillende Bijbelvertalingen gebruikt. Zo zag ik in één kerkdienst wel drie vertalingen voorbij komen op de beamer, waar de Bijbelteksten werden weergegeven. Hier heb ik geen uitgebreide navraag naar gedaan, maar wat ik er over heb gehoord van een gemeentelid is dat er wel discussies over zijn. Het hoe en wat weet ik helaas niet, dat is een onderwerp voor een volgend onderzoek.

¹² starnews.com, 2 feb. 2012, <http://www.starnieuws.com/index.php/welcome/index/nieuwsitem/9137> ; surichurch.net, <http://www.surichurch.net/pages.asp?pageid=109201>

¹³ starnews.com, 2 feb. 2012 <http://www.starnieuws.com/index.php/welcome/index/nieuwsitem/9137> ;

gemeente van Suriname¹⁴ en is hij de voorzitter van de VVEPS. De VE-gemeenten hebben duidelijk enige invloed binnen Suriname.

De hantering van antropologische –tijdrovende- methoden van onderzoek heeft er voor gezorgd dat ik een keuze moest maken tussen de ongeveer 300 VE-gemeenten in Paramaribo. Het zou ondoenlijk zijn om binnen een tijdsbestek van drie maanden al deze gemeenten te bezoeken. Met hulp van de Christenen, buiten en binnen de VE-gemeenten, die ik in de eerste weken van mijn onderzoek sprak ben ik uitgekomen op drie afzonderlijke VE-gemeenten waarbinnen ik het onderzoek zou uitvoeren. Deze gemeenten kennen allemaal een gemixte etnische samenstelling, hebben tussen de 500-1200 leden, hebben relatief veel leden uit de middenklasse van de Surinaamse samenleving en de diensten werden in het Nederlands gehouden. De VE-gemeenten in Suriname verschillen ook onderling, werd mij verteld door een pastor. Niet in de leer, maar bijvoorbeeld wel in de etnische samenstelling en de taal waarin de dienst wordt gehouden. De afbakening die ik heb gemaakt zorgt ervoor dat de context van mijn observaties vergelijkbaar is. Nadeel van de afbakening dat ik niet de volledige breedte van het de VE-gemeenten in Suriname heb kunnen bestuderen.

¹⁴ Starnews.com, 6 jun 2011, <http://www.starnieuws.com/index.php/welcome/index/nieuwsitem/5914>

H3. WERELDBEELD VE-GEMEENTEN IN PARAMARIBO

Het doel van dit hoofdstuk is om inzicht te krijgen in de leefwereld van de mensen die tot de Volle Evangeliegemeenten behoren. Hoe zien zij de wereld, wat geloven ze en wat denken ze, oftewel wat is hun wereldbeeld? Om hier inzicht in te krijgen zal gebruik worden gemaakt van fragmenten uit kerkdiensten, in de vorm van een vignet¹⁵ of een fragment uit een preek. Deze vignetten zijn gebaseerd op participerende observatie in de kerkdiensten, audio opnames van deze kerkdiensten en (informele) gesprekken met kerkgangers. Elk vignet of fragment zal een ander element van een kerkdienst belichten. De structuur van een gemiddelde zondagse kerkdienst, van een gemeente waarbinnen het onderzoek is verricht, zal hierbij aangehouden worden. Gemiddeld in de zin dat het niet volledig gebaseerd is op een specifieke gemeente, maar dat het in principe in elk van de gemeenten had kunnen plaatsvinden. Ik heb gekozen voor deze structuur omdat de zondagse kerkdienst het moment is dat de gemeente bij elkaar komt en dat de kenmerkende aspecten van de Volle Evangeliegemeenten hierin duidelijk naar voren komen.

Allereerst zal in dit hoofdstuk dieper ingegaan worden op de gemeenten waarbinnen dit onderzoek heeft plaatsgevonden. Daaropvolgend zal onder de zinspreuk 'overgave aan God' worden ingegaan op de manieren waarop ze God dienen om daarna het hoofdstuk af te sluiten met een inkijkje in het zogenoemde 'leven in de Geest'.

3.1 BESCHRIJVING VAN DE GEMEENTEN

Dit vignet beschrijft de binnenkomst in een Volle Evangeliegemeente.

'(1)...Ik sta voor een groot, witgepleisterd gebouw. Het is zondagochtend 11 uur. De grasstrook langs de weg staat vol met auto's. Een man met een reflecterend hesje probeert met grote zwaabewegingen de stroom auto's in goede banen te leiden. Met mijn fiets in de hand kijk ik besluiteloos rond. 'Zou ik zomaar naar binnen kunnen?' is de gedachte die in mij opkomt. De man in het reflecterende hesje komt op mij af 'Je kunt je fiets daar neerzetten', zegt hij, wijzend naar een van de huizen tegenover dit gebouw. Ik zet mijn fiets neer en loop richting het witte gebouw. In dit gebouw zit een Volle Evangeliegemeente, een van de gemeenten waar ik van plan ben mijn onderzoek uit te voeren. De klanken van muziek en gezang komen me tegemoet en nemen toe in volume naarmate ik dichterbij de ingang kom. Bij de ingang aangekomen kijk ik zoekend om mij heen. 'Waar zou ik toch eens gaan zitten?'. 'Goedemorgen, Gods zegen! Welkom in de dienst, bent u hier voor het eerst?' Opzij kijkend zie ik een vrouw van middelbare leeftijd, haar hand naar mij uitgestoken. Ik schud haar hand en antwoord bevestigend. 'Dan kunt u even daar langs gaan', zegt ze, wijzend naar de plek achter in de kerk waar twee vrouwen achter een tafeltje staan waarop enkele boekjes en foldertjes liggen. Ik loop er heen, wordt weer welkom geheten en krijg enkele foldertjes in mijn hand gedrukt. Na mijn naam in het gastenboek te hebben geschreven 'want dan kunnen we je zo welkom heten' ga ik op zoek naar een plek om te zitten...'

Zoals ik in de context al benoemd heb, is het onderzoek uitgevoerd binnen drie vergelijkbare gemeenten. Hoe deze gemeenten er uit zien zal hier uiteen worden gezet. Dit zal gebeuren door een

¹⁵ Vignet: Een korte impressie van een bepaald moment op een bepaalde plaats.

beeld neer te zetten van het kerkgebouw, de mensen die naar deze kerken gaan, de functies die ze vervullen binnen deze kerken en de activiteiten die door de kerken worden geregeld.

3.1.1 HET GEBOUW

De wijk waar de kerk staat heeft invloed op welk 'soort' mensen er naar die kerk komen en hoe het kerkgebouw er uit ziet, werd mij verteld door een gemeentelid. De kerken bezocht voor het onderzoek hebben verhoudingsgewijs veel leden behorende tot de middenklasse¹⁶ van de Surinaamse samenleving. Dit was ook wel te zien aan de inrichting van deze kerken. Zo hebben de meeste bezochte kerken een airco, een uitgebreid geluidssysteem en beamers aan het dak. Een kerkgebouw bestaat uit diverse zalen van verschillende grootte. In de grootste zaal worden de kerkdiensten gehouden, deze zaal wordt voor het grootste gedeelte in beslag genomen door stoelen. Voorin deze zaal is een podium die zo'n drie treden hoog is en de gehele breedte van de kerk beslaat. Hier staat een lessenaar en enkele microfoons, ook de band speelt op dit podium. De andere ruimtes in de kerk worden onder ander gebruikt voor kinderopvang tijdens de kerkdiensten, als kantoor van de voorganger, of voor Bijbelstudie.

3.1.2 DE MENSEN

De gemeenten bezocht voor dit onderzoek hebben een gemixte etnische samenstelling. Niet dat elke etniciteit evenveel vertegenwoordigd is binnen de gemeente, maar het is ook niet zo dat de volledige gemeente tot een bepaalde etnische groep behoort. De verschillende etnische groepen leven niet langs elkaar heen maar trekken met elkaar op. De mensen binnen de kerk spreken elkaar aan en spreken over elkaar met de woorden broeder en zuster. 'We zijn broeders en zusters in het geloof', vertelde een gemeentelid mij toen ik na een kerkdienst vroeg waarom men elkaar zo aansprak. Elkaar op deze manier aanspreken illustreert een gevoel van verbondenheid, een broeder en een zuster behoren immers tot dezelfde familie.

Er zijn verschillende functies (bedieningen) die te vervullen zijn binnen de gemeente, hierin is een bepaalde hiërarchie te onderscheiden. Aan het hoofd van elke kerk staat een voorganger, over het algemeen aangeduid als pastor. Echter wanneer een gemeente meerdere vestigingen heeft wordt de pastor van de moedergemeente, de kerk waaruit de andere (kleinere) kerken zijn voortgekomen, aangeduid als *senior* pastor. Niet alle voorgangers laten zich echter als (*senior*) pastor aanspreken in het dagelijkse leven. Zo sprak ik tijdens mijn onderzoek een voorganger die zich liet aanspreken als apostel, hij legde dit als volgt uit:

'...ik ben een *senior* pastor omdat we ook enkele dochtergemeenten hebben, ook overzee. [...] Mijn bediening is die van een apostel. Een apostel is een stichter en een pionier, iemand die verschillende gemeenten sticht. Een apostel is als een vader voor andere leiders en geeft advies en begeleiding. Wonderen en teken volgen zijn bediening.'

De aanduiding apostel geeft in dit geval de functie weer die hij vervult als pastor van de gemeente, maar in de meeste gevallen laat de voorganger zich toch aanspreken als (*senior*)pastor. De *senior*

¹⁶ Volgens een artikel uit de *The Economist* van 12 februari 2009 is het moeilijk om een absolute definitie te geven van de middenklasse. Er zijn verschillende definities te onderscheiden, maar wat ze met elkaar gemeen hebben is dat mensen uit de zogenoemde middenklasse meer geld te besteden hebben dan wat ze nodig hebben voor hun dagelijkse levensbehoeften. Uit: <http://www.economist.com/node/13063298>

pastor staat over het algemeen aan het hoofd van het leidersteam van de gemeente, dit team varieert in samenstelling en grootte naargelang het aantal vestigingen en grootte van de gemeente. De pastor en het leidersteam zijn degenen met invloed binnen de kerk. Zij zijn degenen die de koers van een gemeente bepalen en de leer uitdragen.

Naast de bediening van pastor zijn er veel andere bedieningen te onderscheiden. Je hebt mensen die: de financiën doen, pastorale zorg verlenen, bezig zijn met de jeugd, de kerk schoonhouden, op de kinderen passen tijdens de dienst, in het 'praiseteam' zingen of musiceren, in het bevrijdingspastoraat actief zijn, of andere taken verrichten binnen de gemeente.

3.1.3 ACTIVITEITEN

Elke zondag vindt er een kerkdienst plaats, tijdens deze dienst is er vaak ook een jeugddienst, waar alle (jonge) jeugd heen kan. Naast de zondagse kerkdienst zijn er ook andere door de kerk georganiseerde activiteiten te onderscheiden. Bij alle bezochte gemeenten was er doordeweeks een gebedsdienst, Bijbelstudie en een bijeenkomst voor de jeugd. Het is niet zo dat bij al deze activiteiten alle gemeenteleden betrokken zijn. In de zondagsdienst zitten er enkele honderden mensen, terwijl de doordeweekse gebedsdienst maar door een 30-tal mensen bezocht wordt. Mensen kunnen altijd terecht bij de kerk, maar de zondagse dienst is toch wel het moment dat de hele gemeente bij elkaar is.

3.2 OVERGAVE AAN GOD

Dit vignet begint waar het eerste vignet gestopt is. Ik zit op dit moment in de kerk en terwijl er nog mensen binnenkomen, begint de kerkdienst.

'(2)...De band die uit verschillende gitaristen, een toetsenist, een drummer en enkele zangers bestaat, speelt terwijl de mensen langzaam binnendruppelen. Mensen praten met elkaar, er wordt gelachen, vrienden worden begroet en verhalen worden uitgewisseld. Er wordt af en aan gelopen om de microfoons, beamer en de geluidsapparatuur goed af te stemmen...De beamer floept aan, op het scherm wordt de tekst geprojecteerd van het eerste lied dat zal worden gezongen. Een Engels lied, zoals vaak het geval is. De band zet in, de mensen volgen. De meeste mensen gaan staan, en zingen uit volle borst mee. Het een na het andere lied wordt gezongen, soms een Nederlandstalig lied, soms een Engelstalig lied, soms een lied in het Sranan Tongo¹⁷. Veel mensen heffen een of twee handen op naar boven, de handpalmen naar voren gekeerd. Anderen lopen naar voren en knielen bij het podium, weer anderen bewegen in een repetitieve beweging van links naar rechts, bijna iedereen is in beweging. Het ritme van de muziek versnelt, de bewegingen van de mensen versnellen, de leadzangers op het podium zingen harder dan in het begin. Vanaf het podium, maar ook vanuit de kerk, worden woorden of korte zinnen geroepen als 'halleluja', 'God is groot!', 'Amen'. Met hun ogen gesloten, de handen opgeheven, lijken mensen helemaal op te gaan in de muziek. De tekst beamer staat al een kwartier stil op een dia, de band speelt verder, de lippen van de mensen bewegen, sommigen hoor je praten anderen zwijgen. Veel mensen hebben ondertussen weer plaatsgenomen op hun stoel en zitten met het hoofd gebogen en de

¹⁷ Sranan Tongo: Mengtaal ontstaan in de 17^e eeuw wat voornamelijk wordt gesproken in Suriname, door de lokale bevolking ook wel aangeduid als 'Surinaams'.

handen gevouwen of opgeheven, de handpalmen omhoog wijzend. De muziek ebt weg... Een man in een net pak komt naar voren, hoogstwaarschijnlijk een voorganger. 'Halleluja, prijst de Heer! Amen!?' Zijn stem gaat bij het laatste woord omhoog alsof hij vraagt om een bevestiging vanuit de gemeente. Die krijgt hij, een luid 'amen' stijgt op uit de mensenmassa...'

3.2.1 PRAISE/WORSHIP

Elke gemeente heeft een band en enkele zangers en zangeressen die de liederen begeleiden die in de dienst worden gezongen, het zogenoemde *praiseteam*. Zij begeleiden de *praise*, ook wel *worship* of aanbidding genoemd, wat als doel heeft om God groot te maken, God te eren. Om met de woorden van een pastor te spreken 'loven en prijzen behaagt God'¹⁸, daarom doen wij dat!'. Dit is niet per se voorbehouden tot de zondag, maar dit is wel het moment dat men met de hele gemeente God kan prijzen. *Praise* bestaat uit meer dan alleen zingen. Zoals in vignet twee naar voren komt gaat het ook gepaard met knielen, het opheffen van de handen en dans. Het knielen en het opheffen van handen, met de handpalmen naar boven, wordt door de mensen die ik er over sprak gezien als een teken van overgave aan God, een erkenning dat Hij de allerhoogste is.

Een dienst begint eigenlijk altijd met *praise*. De tijd die ervoor wordt genomen varieert van twintig minuten tot meer dan een uur. Dit is niet het enige moment van *praise*, tijdens de dienst, maar over het algemeen wel het langste moment. Veel gemeenteleden zeggen een sterke aanwezigheid van God te ervaren tijdens deze momenten van *praise*. Deze sterke aanwezigheid van God zou zich uiten op verschillende manieren, onder andere door het 'spreken in tongen'.

3.2.2 'SPREKEN IN TONGEN'

Het 'spreken in tongen' wordt door de mensen die het 'overkomt' omschreven als God die door je heen praat zonder dat je zelf daar de controle over hebt. Het is God die op dat moment in je aanwezig is. Vaak begrijpen de mensen die in tongen spreken zelf niet eens wat ze zeggen aangezien de woorden die ze uitspreken tot geen enkele (aardse) taal behoren. Maar zelfs als ze het niet begrijpen, wordt dit niet als een probleem ervaren. 'Je weet dat God dichtbij je is' wanneer je in 'tongen spreekt', '[...]dat is het belangrijkste', vertelde een gemeentelid mij. Het is iets wat het persoonlijk geloof versterkt.

Het gebeurt ook wel eens dat er in 'tongen wordt gesproken' voorin de gemeente, voor iedereen duidelijk hoorbaar. Qua uitvoering verschilt het niet van het hierboven beschreven 'spreken in tongen', behalve dan dat het gericht is op de gemeente. Dit publiekelijk spreken in tongen zou ten opbouw van de gemeente moeten zijn en dus worden vertaald naar begrijpelijk tekst door de persoon zelf of door iemand anders¹⁹. Dit publiekelijke 'spreken in tongen' heb ik af en toe gehoord tijdens een kerkdienst en in een groot deel van de gevallen werd het niet toegelicht. De keer dat ik er

¹⁸ Refererend aan Psalm 69:31-32 '31 De naam van God wil ik loven met een lied, zijn grootheid met een lofzang prijzen.

32 Dat behaagt de HEER meer dan offerdieren, dan stieren met hun horens en hoeven.' Uit: NBV

¹⁹ Meerdere malen verwezen door gemeenteleden naar: 1 Korinthiërs 14:27-28 'Indien er in tongen spreken, laten het er twee, ten hoogste drie zijn, ieder op zijn beurt, en laat één uitleg geven. 28 Is er echter geen uitlegger, dan moet men zwijgen in de gemeente, maar tot zichzelf en tot God spreken.' Uit: NBG

was en het wel werd toegelicht gebeurde dit door de persoon zelf, die na het voor de gemeente onverstaanbare ‘spreken in tongen’ het vertaalde naar het Nederlands²⁰.

Dat iemand ‘in tongen spreekt’ is een soort bewijs en kenmerk dat de Geest van God in die persoon aanwezig is. Het spreken van tongen is een van de zogenoemde geestesgaven die een mens ontvangt van God. Deze geestesgaven kan iemand pas ontvangen wanneer die persoon bewust voor God heeft gekozen en de ‘doop met de Geest’ heeft ontvangen.

3.2.3 ‘DOOP MET DE GEEST’

De zogenoemde ‘doop met de Geest’ markeert de radicale keus voor God en wordt door Robbins aangeduid als een *‘ritual of rupture’* (Robbins 2004:128). Het scheidt mensen van hun verleden en de sociale wereld waarin ze zich bevonden. De ‘doop met de Geest’ kan pas plaatsvinden als iemand zich volledig aan God overgeeft. Alle geïnterviewden gaven aan dat vooraleer je de ‘doop met de Geest’ kan ontvangen je een radicale keus voor God moet hebben gemaakt. Wanneer je dat doet dan zal God je de Heilige Geest geven zoals Hij beloofd heeft in de Bijbel in Handelingen 2 vers 38-39 waar staat: *‘38 Petrus antwoordde: ‘Keer u af van uw huidige leven en laat u dopen onder aanroeping van Jezus Christus om vergeving te krijgen voor uw zonden. Dan zal de Heilige Geest u geschonken worden, 39 want voor u geldt deze belofte, evenals voor uw kinderen en voor allen die ver weg zijn en die de Heer, onze God, tot zich zal roepen.’*(NBV)

De doop zoals die genoemd wordt in het bovenstaande Bijbelgedeelte is de zogenoemde ‘waterdoop’. Hoewel ik tijdens mijn onderzoeksperiode geen doop heb meegemaakt, heb ik me laten vertellen door een gemeentelid dat het belangrijk is dat de doop geschiedt door onderdompeling in het water. Waar deze onderdompeling plaatsvindt, verschilt van kerk tot kerk. Sommigen hebben een eigen ‘doopbad’ anderen gaan naar een plek waar genoeg water is bijvoorbeeld een kreek of een meertje. Na de waterdoop kan men de ‘doop met de Geest’ ontvangen, dit kan tijdens de waterdoop plaatsvinden maar kan ook geruime tijd na de waterdoop plaatsvinden.

Met de ‘doop met de Geest’, waarbij de Heilige Geest in de mens komt, komen ook de ‘gaven van de Geest’. Deze ‘gaven van de Geest’ worden gewerkt door de ‘Heilige Geest’ en dienen ten opbouw van de gemeente, werd mij verteld in een interview. Hoe weet je dan dat je de ‘doop met de Geest’ hebt ontvangen? Bijna iedereen die ik dit vroeg wees direct op de gevolgen van de ‘doop met de Geest’, namelijk de (zichtbare) ‘gaven van de Geest’. Een gave die hierbij vaak werd genoemd is ‘het spreken in tongen’. Dit is niet de enige ‘gave van de Geest’ die wordt onderscheiden, er zouden er veel meer zijn. Om enkele ‘gaven’ te noemen die tijdens het onderzoek regelmatig genoemd werden: de ‘gave van onderscheiding’, ‘de gave van genezing’ en ‘gave van profetie’. Deze gaven worden onder andere gebruikt binnen verschillende rituele handelingen. Hoe dat precies in zijn werk gaat zal worden toegelicht in hoofdstuk vier waar onder andere zal worden besproken welke functie de ‘gaven van de Geest’ hebben binnen het bevrijdingspastoraat. Voordat hier naar gekeken zal worden zal eerst worden ingegaan op de gevolgen van deze ‘doop met de Geest’ op het leven van de mensen die zeggen dat ze deze doop hebben ontvangen.

²⁰ Wat diegene precies zei heb ik helaas niet in mijn aantekeningen opgenomen.

3.3 LEVEN IN HET BOVENNATUURLIJKE

Na de *praise*, beschreven in het tweede vignet, wordt er een preek²¹ gehouden door de pastor. Hieronder een fragment uit een preek uit een zondagse kerkdienst.

'(3)...God wil ons vervullen met de Geest van binnenuit. Dit is niet iets waarvoor je kunt werken. Volgens de apostel Paulus is het een cadeau. Voor een cadeau hoef je niet te werken. Het is iets wat je krijgt. Je moet er voor open staan. Je hoeft niet super heilig te zijn. Je hoeft niet de beste van de gemeente te zijn. Je moet alleen beschikbaar zijn. Als je nog niet je hart aan Jezus hebt gegeven... God wil je de Heilige Geest geven. Volgens de Bijbel komt de Heilige Geest in je. Het is niet zomaar iets in de ruimte. Maar het komt in ons wonen. Als de Heilige Geest in mij woont dan is het voor mij een natuurlijk iets om in het bovennatuurlijke te leven. Omdat ik niet uit eigen kracht leef. Ik leef uit de kracht van de Heilige Geest. Te vaak vergeten we dit. Te vaak vergeten we dat God wil dat wij deze gave hebben. God wil dat wij met deze gave wandelen, elke dag! De gave van de Geest is niet alleen voor wanneer we hier (in de kerk) zijn. Het is iets voor elke dag, overal waar we zijn. Je wordt wakker met de Heilige Geest. Je eet je ontbijt met de Heilige Geest. Je gaat naar het werk vol van de Heilige Geest. Je gaat om met je medewerkers vol van de Heilige Geest. Je gaat met je klanten om vol van de Heilige Geest. Je komt thuis vol van de Heilige Geest. Je gaat slapen met de Heilige Geest. God wil op deze manier leven. Niet een speciaal moment, maar ons hele leven. Het is niet iets wat wij kunnen bewerkstelligen en laten gebeuren. Het is iets wat God ons geeft wanneer wij beschikbaar zijn. Zoals apostel Paulus zei, ik vraag God om u te geven de Heilige Geest in de innerlijke mens. Dat is hoe we moeten leven ...'

3.3.1 DE HEILIGE GEEST

Wanneer je de 'doop met de Geest' ontvangt, komt de Heilige Geest in je 'wonen'. Als je leeft met de Heilige Geest heb je een goed leven hier op aarde en weet je dat je na het sterven ook goed terecht komt, maar leef je zonder de Heilige Geest, dan zal het slecht met je aflopen. Dit hoorde ik regelmatig terug in de interviews. Het leven met de Heilige Geest lijkt een belangrijke rol te spelen in het leven van de Volle Evangelie Christenen. Hieronder stap voor stap hoe het leven met de 'Heilige Geest' wordt beleefd en vormgegeven door VE-Christenen.

Waar komt dit idee van leven met de Heilige Geest vandaan? In alle gevallen werd er verwezen naar de Bijbel. De teksten die daar staan met betrekking tot de Geest werden veelvuldig aangehaald in de kerk, maar ook in (informele) gesprekken. Vaak had de persoon die ik interviewde een Bijbel mee en werden er regelmatig teksten opgezocht en voorgelezen. Ook gebeurde het vaak dat er werd er gezegd 'in de Bijbel staat...', gevolgd door het punt dat men wilde maken. Naast de Bijbel heb je ook de kerk die vertelt hoe dit leven met de Heilige Geest vorm te geven, hierbij wordt de Bijbel ook als richtlijn gebruikt. Aangezien veel Bijbelteksten voor meerdere interpretaties vatbaar zijn, heeft de kerk middels de interpretaties van de voorganger zeker invloed op hoe het leven met de Heilige Geest wordt vormgegeven.

²¹ Een preek zou kunnen omschreven worden als een toespraak die tijdens een kerkdienst wordt gehouden. Over het algemeen is het de voorganger van de kerk die preekt. De lengte van een preek varieert van gemeente tot gemeente maar, meestal zit het rond een half uur.

De Heilige Geest wordt gezien als de huidige tegenwoordigheid van God op deze aarde. In de Christelijke dogmatiek kent men de drie-eenheid van God bestaande uit, Vader, Zoon en Heilige Geest. God de vader is in de Hemel, de plek waar hij 'woont' en waar zijn kinderen (dat zijn de mensen die in hem geloven) naar toe zullen gaan na hun sterven. God de zoon is Jezus die naar de aarde is gestuurd om te lijden en sterven voor de zonden van de mensheid. Dit opdat de mensheid, die bewust tegen God had gekozen in het paradijs, weer met God verzoend kan worden. God als Heilige Geest is naar de aarde is gekomen op de Pinksterdag, 40 dagen na de hemelvaart van Jezus. De Heilige Geest is sindsdien op de aarde en elke Christen die voor God kiest zal deze Heilige Geest ontvangen²².

3.3.2 LEVEN MET DE HEILIGE GEEST

Wat kun je met een leven met de Heilige Geest? Zoals ik al eerder geschreven heb zou de 'doop met de Geest' als resultaat hebben dat je de 'gaven van de Geest' ontvangt. De gaven die ontvangen worden verschillen van persoon tot persoon en lang niet altijd hebben ze direct te maken met het bovennatuurlijke. Leiderschap werd bijvoorbeeld ook meerdere keren aangehaald als een 'gave van de Geest'.

Ook helpt de Heilige Geest, in combinatie met de Bijbel met wat je wel en niet mag doen. Om een voorbeeld te geven, welke in verschillende interviews naar voren kwam. Harry Potter komt nergens in de Bijbel voor, maar de handelingen in de boeken en films (het gebruik van magie) wordt volgens de geïnterviewden in de Bijbel afgekeurd. Ook artiesten die een (moreel) 'afkeurenswaardig' leven bezingen, volgens de VE-gemeenten, moeten gemeden en tegengewerkt worden. Zoals de rapper Rick Ross die op zes april 2013 een concert heeft gegeven in Suriname. De Vereniging van Volle Evangelie- en Pinkstergemeenten en Bedieningen in Suriname (VVEPS) onder leiding van Steve Meye had onderzoek gedaan naar Rick Ross. De uitkomst van dit onderzoek was dat Ross vrouwen zou vernederen en satanisme zou stimuleren. Meye zou gezegd hebben:

'Het is niet zomaar kritiek. Als we deze satanist de gelegenheid geven te komen en een concert te geven en onze jongeren gaan erheen, dan zullen de satanische manifestaties toenemen op scholen. Mensen zullen nog meer satanisch belast worden'²³,

Met alle mogelijke middelen werd geprobeerd om Ross de toegang tot het land te ontzeggen. Meye betrok zelfs de President hierin door te beweren dat ook hij bezorgd was voor de komst van deze artiest. Ondanks de pogingen van onder andere Meye lukte het niet²⁴ om te voorkomen dat Rick Ross zijn concert in Suriname gaf.²⁵ Deze gebeurtenis viel binnen de periode van mijn onderzoek en hoorde ik er mensen over spreken voor en na de kerkdiensten. Ook werd er door de voorganger tijdens de dienst tegen gewaarschuwd. De rol van de Heilige Geest mag hierin misschien niet direct duidelijk uit blijken, maar hij werkt hierin wel, volgens de geïnterviewden. Volgens hen is het de Heilige Geest die hen doet inzien dat verschillende

²² Gebaseerd op: Handelingen 2:38-39

²³ Waterkant.net, 29 maart 2013, <http://www.waterkant.net/suriname/2013/03/29/evangelische-gemeenten-satanist-niet-welkom-in-suriname/>

²⁴ Hoe het precies geduid werd binnen de VE-gemeenten dat Rick Ross toch een concert gaf in Suriname is niet iets waar ik naar gevraagd heb en kan ik helaas dus geen antwoord op geven.

²⁵ Starnieuws.com, 28 maart 2013, <http://www.starnieuws.com/index.php/welcome/index/nieuwsitem/16261>

dingen die ze deden voordat ze ‘wedergeboren’ Christenen waren niet goed waren.’ Dat voel je gewoon’, zeiden veel geïnterviewden.

In het bovenstaande is vooral de rol van de Heilige Geest in het bepalen van wat niet mag naar voren gekomen. Maar het leven met de Heilige Geest is meer dan dat. Alle gebeurtenissen uit het dagelijkse leven kunnen worden ervaren als iets wat de Heilige Geest gedaan heeft. Zo hoorde ik het volgende verhaal in een van de interviews:

‘Een vriendin van mij die ondertussen al is overleden ging ooit op vakantie naar een stad in Amerika om haar dochter te bezoeken. Ze was op dat moment ernstig ziek. Deze ziekte zorgde ervoor dat ze echt enorm veel pijn had. Op een gegeven moment was het weer tijd om terug te vliegen naar Suriname, maar zoals je weet zijn de aansluitingen altijd beroerd. Ze zou verschillende keren moeten overstappen, wat erg zwaar zou zijn. Ze vertelde van ‘ Alida²⁶, ik had het niet meer’ Ze maakte zich klaar voor het overstappen toen de piloot zei , ‘dames en heren we zijn door een fout op Aruba geland en niet op Curaçao. Toen vertelde ze me, Helen²⁷, Hij heeft gewoon de piloot naar Aruba gestuurd, want hij wist dat ik rust nodig had. Ze is uiteindelijk in een heel veel sterren hotel gebracht waar ze heerlijk heeft kunnen uitrusten en kon ze de volgende dag fris naar Suriname reizen. Ze was er van overtuigd dat om haar de Heere God dit heeft laten gebeuren. Ik ben daar ook van overtuigd!’

Het kan dan wel een elektronische fout zijn geweest, maar beide vrouwen in dit verhaal waren er volledig van overtuigd dat God hier achter zat. Het bovennatuurlijke is voor hen verweven met het natuurlijke, alle natuurlijke gebeurtenissen hebben een bovennatuurlijke oorzaak. Wat deze bovennatuurlijke oorzaak is, is vaak niet duidelijk. Sommige gebeurtenissen, zoals iemand die sterft door een ziekte in plaats er van te genezen, blijven onbegrijpelijk bij VE-Christenen. Wanneer ik hier op doorvroeg werd regelmatig Romeinen 11 vers 33 aangehaald waar staat: *‘Hoe onuitputtelijk zijn Gods rijkdom, wijsheid en kennis, hoe ondoordringelijk zijn oordelen en hoe onbegrijpelijk zijn wegen. (NBV)’*

Wanneer de Heilige Geest in je woont, betekent het niet dat het automatisch goed met je gaat. Zoals mij werd verteld in een interview: ‘de Bijbel praat over beproevingen [...] Hij (God) heeft toch wel toestemming gegeven dat mij dit overkomt en Hij heeft er een bedoeling mee’. Wat precies de bedoeling is, is niet altijd duidelijk. Wanneer er negatieve dingen gebeuren moet je bij wijze van spreken met een ‘luizenkam’ door je leven gaan om na te gaan of je iets verkeerd hebt gedaan wat de oorzaak zou kunnen zijn, werd mij in hetzelfde interview verteld. Iets niet doen wat wel in de Bijbel staat kan volgens de leden van de VE-gemeenten direct gevolgen hebben op het dagelijkse leven, maar als je vasthoudt aan wat er in de Bijbel staat dan zal het altijd goed komen is wat hier direct bij werd gezegd.

Wanneer de Heilige Geest in je woont, betekent dat niet dat je niet kunt ‘terugvallen’ in een zogenoemd ‘zondig leven’. Wanneer je niet meer tot God bidt, wanneer je de Bijbel niet meer leest, wanneer je geen contact met andere Christenen meer hebt, kun je terugvallen in een leven dat volgens de maatstaven van de VE-Christenen een zondig leven is. Dit wordt enerzijds gezien als iets wat je zelf doet, maar aan de andere kant zou de Satan hier ook invloed op

²⁶ Pseudoniem

²⁷ Pseudoniem

hebben. ‘...De Satan heeft een gruwelijke hekel aan de mens, hij heeft de pest aan ons. Wij zijn een schepsel van zijn grootste vijand, de Schepper van hemel en aarde...’, zoals een gemeentelid het beschreef. De Satan heeft zo’n grote hekel aan de mens, dat hij er alles aan zal doen om de mens van God vandaan te krijgen. Wat is hier erg aan? Wat gebeurt er met de mensen die een leven leiden zonder de Heilige Geest?

3.3.3 LEVEN ZONDER DE HEILIGE GEEST

Hierboven hebben we het gehad over een leven met de Heilige Geest, maar wat als je (bewust) een leven leeft dat niet zou corresponderen met hoe het in de Bijbel staat? Dit zou volgens de gemeenteleden die ik sprak directe consequenties kunnen hebben op het dagelijkse leven.

Armoede bijvoorbeeld kan veroorzaakt worden door slechte sociaaleconomische omstandigheden, maar deze slechte sociaaleconomische omstandigheden staan niet los van het bovennatuurlijke, ze kunnen een bovennatuurlijke oorzaak hebben. Zo werd mij in een interview het volgende over Haïti verteld:

‘Haïti is het armste land op het Zuid-Amerikaanse continent, straatarm. Het ligt op hetzelfde eiland als de Dominicaanse Republiek en wanneer je er overheen vliegt zie je een duidelijke scheiding tussen deze landen, de Dominicaanse Republiek is groen en Haïti is grijs. Er vinden daar allemaal (natuur)rampen plaats, elke orkaan in die omgeving raakt Haïti. Haïti heeft volgens mij begin 18^e eeuw aan Satan een offer gebracht om hun onafhankelijkheid te krijgen. Dus Haïti is aan Satan geofferd en Satan is de ‘hoofd duivel’ [...] De Bijbel zegt ons dat Satans aard is om te vernietigen, te slachten en te verdelgen...’

Dit specifieke voorbeeld kwam naar voren in enkele interviews. Niet iedereen die ik sprak over de bovennatuurlijke oorzaak die achter natuurlijke dingen zou zitten, maakte het duidelijk met een dergelijk voorbeeld. Over het algemeen werd er iets in de trant van : ‘we geloven dat alles een bovennatuurlijke oorzaak heeft, maar alleen God weet alles’ of ‘je moet met die en die (van het bevrijdingspastoraat) gaan praten, die weten er veel meer over’.

De manier waarop mensen leven kan een direct gevolg hebben op de maatschappij, zoals blijkt uit het onderstaande verhaal:

‘God heeft zijn orde hoe hij de mens wil laten leven, wat die orde is staat in de Bijbel. Daar staat dat 1 man en 1 vrouw samen moeten leven tot de dood hen scheidt en dat de kinderen moeten opgroeien met een vader en een moeder in liefde, harmonie en geborgenheid. In deze (Surinaamse) samenleving zie je dat veel mannen zomaar overal kinderen krijgen, ze sjoemelen in Gods orde en dat heeft direct gevolgen voor de maatschappij’.

Beide bovenstaande verhalen werden mij verteld door iemand die actief is binnen het bevrijdingspastoraat van de gemeente. In verschillende interviews met gemeenteleden, die geen speciale bediening hebben binnen de gemeente, werd ik doorverwezen naar mensen, die actief zijn binnen het bevrijdingspastoraat.

En hoe zit het dan met niet Christenen die wel een goed leven leiden? Dit was regelmatig de vraag die ik stelde na een verhaal te hebben gehoord als het bovenstaande. ‘God houdt ook van

niet Christenen', kwam regelmatig terug in de interviews. Iemand die niet Christelijk is, maar wel dezelfde normen en waarden nastreeft kan toch een goed leven hebben zo werd gezegd. Maar...het zal niet goed eindigen, want ook al heb je een goed leven geleefd, het blijft een leven zonder God. Zoals iemand uit het bevrijdingspastoraat mij vertelde: 'Jezus zegt: Ik ben de weg de waarheid en het leven. Niemand komt tot de vader dan door mij. Andere mensen belijden andere religies enzo, maar als ze Jezus niet aannemen in hun leven zijn ze verloren, ze zijn verloren. [...] als je hem niet aanneemt ben je verloren! Ondanks dat veel mensen een vergelijkbare uitspraak deden, leken ze het toch nog een lastig punt te vinden wat er dan met de mensen gebeurt die Jezus niet dienen, maar wel een goed leven leiden. Daar werd eigenlijk nooit een direct antwoordt op gegeven.

3.3.4 SATAN VERSUS GOD

Hierboven zijn de gevolgen van een leven met en een leven zonder God besproken. Wanneer je met God, met de Heilige Geest, leeft komt alles uiteindelijk goed. Wanneer je dat niet doet dan zal het hoe dan ook slecht met je aflopen. Zoals een pastor in een interview zei: 'Er is geen grijs, het is of zwart of wit'. Hierbij werd vaak Mattheus 6 vers 24 aangehaald waar staat: *'Niemand kan twee heren dienen: hij zal de eerste haten en de tweede liefhebben, of hij zal juist toegewijd zijn aan de ene en de andere verachten. Jullie kunnen niet God dienen én de mammon. (NBG)'* Deze tekst wordt geïnterpreteerd als, òf je gaat voor God òf je gaat voor 'de god van het geld' (mammon). Het is of, of. God moet het belangrijkste zijn in je leven en alles wat daar verandering in probeert te brengen wordt door de VE-Christenen ervaren als een bedreiging. Een bedreiging waar tegen gestreden moet worden.

Zoals ik hierboven al eens aangehaald heb, geloven VE-Christenen dat de Satan een gruwelijke hekel heeft aan de mens en alles er aan doet om de mens van God af te houden. Maar waarom eigenlijk en wie is de Satan volgens hen?

Het beeld dat de VE-Christen hebben van de Satan komt grotendeels uit de Bijbel en de uitleg daarvan door de pastor. Het verhaal gaat dat Satan, ook wel duivel genoemd, vroeger een engel van God was. Op een gegeven moment kwamen hij en zijn volgelingen in opstand tegen God en is hij uit de hemel geworpen op de aarde. Hij is nog op aarde en probeert tot op de dag van vandaag God tegen te werken. Als de verpersoonlijking van het kwaad staat hij tegenover God, de verpersoonlijking van het goed (M. Samuel 2010:12-20). De Satan is niet alleen, hij heeft ook handlangers die hem helpen. In de interviews kwam naar voren dat er ook een bepaalde rangorde is binnen deze handlangers van de Satan. Ik heb gehoord over 'overheden', 'machten', 'vorsten' en 'demonen'. Niemand wist goed aan te geven hoe de structuur precies in elkaar zit, wèl dat er sprake zou zijn van een rangorde. Van de vier genoemde 'typen' handlangers van de Satan, ging het eigenlijk altijd over demonen. Wanneer er in de kerk wordt gesproken over Satan en zijn handlangers, gebruikt men vrijwel altijd de term 'demonische wereld'. Ook in interviews kwam deze 'demonische wereld' vaak ter sprake.

De 'demonische wereld' is eigenlijk de verzamelnaam voor Satan en al zijn dienaren die actief zijn in het bovennatuurlijke, maar tegelijk ook invloed kunnen uitoefenen op het natuurlijke. Het belangrijkste doel van deze 'demonen' zou zijn om mensen bij God vandaan te houden. Dit levert een constante strijd op zoals de VE-Christen het verwoorden, regelmatig Efeze 6 vers 12

aanhalend: *'Want wij hebben de strijd niet tegen vlees en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers van de duisternis van dit tijdperk, tegen de geestelijke machten van het kwaad in de hemelse gewesten. (HSV)'* Hoe deze strijd gestreden wordt zal in het volgende hoofdstuk worden toegelicht.

H4. GEESTELIJKE STRIJD

In hoofdstuk drie is het wereldbeeld van de Volle Evangelie Gemeente geschetst. We hebben gezien dat voor hen er geen strikte scheiding is tussen profaan (werelds) en sacraal (heilig), het is met elkaar verweven.

Het leven van een Volle Evangelie Christenen bestaat uit een voortdurende geestelijke strijd, een strijd tegen de Satan en zijn demonen die hen van God willen afhouden. Een strijd die vooral in het sacrale, bovennatuurlijke plaatsvindt. Dit bovennatuurlijke is echter niet zo 'boven natuurlijk' zoals de term doet vermoeden, aangezien de VE-Christenen het ervaren als iets natuurlijk. Dit is uitgebreid beschreven in hoofdstuk drie. Natuurlijke zaken hebben een bovennatuurlijke, Goddelijke of duivelse, oorsprong. Doordat de grenzen tussen het natuurlijke en het bovennatuurlijke vervagen kunnen handelingen in het natuurlijke gevolgen hebben voor je geestelijke toestand en vice versa.

4.1 HOE KOMT IEMAND AAN EEN DEMON?

Demonen zijn in het bovenstaande al enkele keren genoemd, maar hoe komt iemand aan een demon volgens de VE-Christenen? Dit kan op veel verschillende manieren gebeuren, maar het is altijd het gevolg van 'zonden'. 'Zonden' die door jezelf zijn begaan, maar ook de 'zonden' van je voorouders. 'Zonden' zijn in dit geval alle zaken die niet stroken met de VE-leer en in hun ogen tegen de wil van God in gaan.

Om dit te illustreren een verhaal wat mij verteld werd in een van de interviews:

'Wanneer je naar een *bonuman* gaat met bijvoorbeeld een ziekte, kan hij je helpen. Hij laat je enkele rituele handelingen doen, waar je flink voor moet betalen. Deze *bonuman* staat in contact met de demonische wereld en om je te genezen gebruikt hij de kracht van een demon, die in je wordt geplaatst. Deze demon is sterker dan de demon die je ziekte had veroorzaakt en daarom word je beter. Dit is echter een tijdelijke situatie, want op een gegeven moment gaat die nieuwe demon je negatief beïnvloeden. Om hier weer van af te komen gaat iemand weer naar de *bonuman* die opnieuw met een sterkere demon de demon in je verdrijft en zo gaat het altijd maar door.'

Wat hier nog bij werd gezegd is dat de mensen vaak niet weten dat het demonen zijn. Dat deze *bonuman* in contact staat met de geesten is iets waar de mensen die hem bezoeken niet aan twifelen, maar wanneer ze vertellen over hun verleden (voordat ze Christen waren) zeggen ze unaniem: 'ik was onwetend dat het demonen waren'. De classificatie in de categorie 'demonen' wordt duidelijk door de VE-gemeenten gedaan.

Het is of van God, of van de Satan. Hiermee vertonen de VE-gemeenten parallellen met het wintigeloof. In het wintigeloof worden bijvoorbeeld goede *winti* (geesten) onderscheiden van kwade *winti*. De goede *winti* zijn positief voor het leven van de mens, de kwade niet. Een scheiding tussen goed en kwaad die er ook is binnen de VE-gemeenten, maar voor hen is er buiten God, als verpersoonlijking van het goede, geen ruimte voor andere 'goede krachten' vanuit andere godsdiensten. Deze behoren, omdat ze niet van God zijn zoals die wordt beleden binnen de VE-gemeenten, automatisch tot de Satan. Het wintigeloof wordt gedemoniseerd. Zo bestaat er in de

ogen van VE-Christenen geen goede *winti*, hier waren ze unaniem over in de interviews. Als jij, of je voorouders zich ooit hebben ingelaten met Godsdiensten buiten het Christendom, is er grote kans dat er demonen in je aanwezig zijn. Zoals ze binnen de VE-gemeenten zeggen: ‘je bent gebonden door demonen’. Gebonden wordt uitgelegd als in de macht van de demonen. Om hiervan vrij te komen moeten die bindingen verbroken worden. Het is zoals ik al eerder schreef niet gelimiteerd tot je eigen daden, daden van je voorouders kunnen zorgen voor zogenoemde ‘voorouderlijke bindingen’. Een voorouderlijke binding of generatievloek zoals het meestal wordt genoemd door VE-christenen is een demonische gebondenheid die overgaat van generatie op generatie. Hierbij werd ook vaak Ezechiël 2 vers 5 aangehaald waar staat: *‘Kniel voor zulke beelden niet neer, vereer ze niet, want ik, de HEER, uw God, duld geen andere goden naast mij. Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde, wanneer ze mij haten’ (NBV).*

Hoe de strijd tegen de demonen wordt aangegaan zal hieronder verder worden uitgewerkt.

4.2 BEVRIJDINGSPASTORAAT

Hier zal worden beschreven hoe de ‘geestelijke strijd’ wordt vormgegeven. Deze strijd kan soms lastig zijn, want men gelooft dat de Satan zich kan vermommen en de mens kan misleiden. ‘...Satan, zo staat in de Bijbel, doet zich voor als de engel van het licht. Hij kan mensen heel goed misleiden, Satan is een hoge intelligente demon, de hoogste. Hij kent mensen vanaf het ontstaan, hij was er bij. Hij kent onze zwakke plekken, hij kent ons door en door, hij kan ons manipuleren als wij dus daar geen van kennis van hebben...’ Dit werd gezegd door iemand uit het zogenoemde bevrijdingspastoraat van een van de bezochte VE-gemeenten. Waarbij diegene ook aanvulde dat in principe iedere Christen tegen demonen zou moeten kunnen strijden, maar dat in het bevrijdingspastoraat de ‘experts’ zitten in de geestelijke strijd tegen de Satan en zijn demonen.

Elke bezochte kerk heeft een bevrijdingspastoraat, wat een breed scala aan functies heeft. Men zegt over zichzelf: ‘Wij bidden, begeleiden, coachen, adviseren mensen met problemen van zeer uiteenlopende aard. Gezinsproblemen, relatieproblemen, geestelijke problemen en demonische problemen. Dat laatste is een aparte sectie, we noemen het de bevrijdingsbediening.’ Deze bevrijdingsbediening of bevrijdingspastoraat is waar hieronder dieper op ingegaan wordt.

Het bevrijdingspastoraat is eigenlijk een werktuig in de geestelijke strijd die men dagelijks zegt te voeren tegen de ‘demonische wereld’. Dit bevrijdingspastoraat gaat gepaard met rituele handelingen die door Robbins worden aangeduid als *‘rituals of rupture’* (Robbins 2004:128) en als doel hebben om te breken met het ‘oude bestaan’ -en in het geval van bevrijdingspastoraat-te breken met demonische invloeden. Bevrijdingspastoraat, vertelde iemand die hierbinnen actief is, is een traject. Het moment dat de demon of demonen worden verdreven vindt, over het algemeen, pas plaats aan het eind van het traject. Het traject bestaat uit verschillende fasen die ik hieronder zal bespreken.

4.2.1 STAP 1: IEMAND KOMT VOOR HULP

Iedereen die problemen heeft en hulp zoekt kan aankloppen bij het bevrijdingspastoraat. De problemen kunnen variëren van het hebben van nachtmerries tot het verslaafd zijn aan drugs. Op het moment dat iemand aanklopt bij de kerk hoeft de persoon in kwestie nog niet Christelijk te zijn. Vaak is de kerk ook niet de eerste of enige plek waar iemand hup zoekt, maar is iemand al naar

genezers van andere geloven geweest. Een ex-drugsverslaafde vertelde mij over de tijd voordat hij zich tot het Christendom had bekeerd het volgende :‘ik stond altijd open voor andere geloven en doordat ik echt diep verslaafd was, zocht ik naar hulp. Ik ging naar de *pandit*²⁸, geen hulp, ik ging naar de *bonuman*, geen hulp. Ik kon geen hulp vinden totdat ik Jezus Christus heb leren kennen. Zo ben ik bevrijd geraakt en verlost geraakt en genezen’.

4.2.2 STAP 2: CHRISTEN WORDEN

Mensen die niet van plan zijn om serieus met God bezig te zijn worden niet geholpen binnen het bevrijdingspastoraat. Het is niet dat ze niet geholpen kunnen worden, God wordt namelijk gezien als een almachtig God, maar op de lange termijn zou het uitdrijven van een demon bij een niet Christen het tegenovergestelde effect kunnen hebben. Hierbij werd in elk interview waarin dit ter sprake kwam gerefereerd aan Lucas 11 vers 24-26: *‘24 Wanneer een onreine geest iemand verlaat, trekt hij door dorre oorden op zoek naar een rustplaats. Maar als hij die niet vindt, zegt hij: “Ik zal terugkeren naar mijn huis, dat ik verlaten heb.” 25 En wanneer hij terugkeert, merkt hij dat het schoongemaakt is en op orde gebracht. 26 Dan gaat hij weg en haalt er zeven andere demonen bij, slechter dan hijzelf, en ze nemen daar blijvend hun intrek. En zo is de mens bij wie de demon intrekt er ten slotte veel slechter aan toe dan voorheen. (NBV)‘* Wanneer een demon, een onreine geest merkt dat de ruimte die hij in nam in de persoon waar hij uit was verdreven niet is opgevuld door de Gods Geest, dan grijpt hij de kans aan om terug te komen. Wanneer de demon terugkomt neemt hij ook andere demonen mee, waardoor de persoon in kwestie er slechter aan toe is dan voorheen. ‘Dus we bidden alleen maar voor mensen waarvan wij bijna zeker weten – ik bedoel ik ben geen God, dus 100% zeker weet je het niet- maar waarvan je denkt, deze persoon is serieus met de Heere bezig en zal serieus met de Heere bezig blijven. Dan bidden we voor bevrijding van de mens’, vertelde iemand uit het bevrijdingspastoraat mij.

4.2.3 STAP 3: DIAGNOSE STELLEN

Voordat er daadwerkelijk begonnen kan worden met het uitdrijven van een demon moet er nog wel worden vastgesteld of er wel een demon aanwezig is en wat die demon dan is, of dat er iets anders aan de hand is wat niets te maken heeft met demonen. Niet achter alles zit een demon, iemand kan bijvoorbeeld een psychische ziekte hebben zonder dat daar een demon achter zit. Deze mensen worden dan doorgestuurd naar een psycholoog.

4.2.3.1 Questionnaire (intakegesprek)

Elk persoon dat aanklopt bij het bevrijdingspastoraat moet een questionnaire invullen. Na navraag te hebben gedaan bleek deze questionnaire tot stand te zijn gekomen door ervaringen binnen het bevrijdingspastoraat, maar ook door de boeken van Wilkin van der Kamp. Hij is een Nederlandse voorganger die veel over het bevrijdingspastoraat heeft geschreven, waaronder een handboek voor bevrijdingspastoraat²⁹. Ten tijde van mijn onderzoek was hij ook aanwezig in Suriname waar hij enkele lezingen heeft gegeven. Hierbij zag ik ook veel mensen terug die ‘s zondags in de kerken zaten waarbinnen ik het onderzoek uitvoerde.

²⁸ pandit: hindoe priester

²⁹ Wilkin van de Kamp, 2012, *Geboren om vrij te zijn: Handboek voor bevrijdingspastoraat*, Aalten: Crosslight Media, herziene uitgave

In een interview werd mij verteld hoe de questionnaire er uit ziet:

‘(1)We beginnen om te vragen hoe de gezinssituatie was. Vraag een is bij ons: ben je een gewenst kind geweest? Daarna komen vragen als: heb je een goede jeugd gehad; was het gezin stabiel; ben je misbruikt; hoe is de relatie met je ouders geweest; hoe is de relatie met je leerkrachten geweest? Afhankelijk van de problematiek kun je alvast in een bepaalde richting de vragen gaan stellen. (2)Dan komen we op vergeven, hebben mensen je pijn gedaan in je leven? We vragen de mensen zo ver mogelijk terug te gaan in hun leven en alles op te schrijven. (3)Zijn er niet-beledende zonden in je leven? (4)Ten slotte, wat is je relatie met de Heere op dit moment?’³⁰

Uit de antwoorden op deze vragen wordt dan gehaald wat eventueel het probleem zou kunnen zijn. Bijvoorbeeld, als iemand aangeeft dat hij of zij een ongewenst kind was, kan dat een oorzaak zijn van de problemen waarin diegene zich op dat moment bevindt. Zoals iemand van het bevrijdingspastoraat zei ‘zo iemand heeft een demon, de geest van verwerping’. De geest van verwerping zou bijvoorbeeld kunnen zorgen dat het slecht gaat met je relatie. Wanneer je deze demon zou uitdrijven, zou het daarna beter moeten gaan met je relatie. Zo heb je een breed scala aan demonen, van demonen die de faalangst veroorzaken tot demonen die je ontrouw laten zijn aan je partner.

4.2.3.2 Gave van openbaring

Wat het probleem is en welke demon er aanwezig is hoeft niet altijd afgeleid worden van een questionnaire. Er zijn Christenen die de gave van openbaring hebben werd mij verteld door een gemeentelid. Deze gave van de Geest maakt het mogelijk om te weten wat er met iemand aan de hand is zodat de demon geïdentificeerd kan worden. Iemand die deze gave zou hebben en die ik er over sprak vertelde mij dat God haar gedachten ingaf over een bepaalde persoon en haar dingen liet weten. Hoe dat precies in werking ging kon ze niet uitleggen, maar ze was er van overtuigd dat God haar dingen ingaf³¹.

4.2.3.2 Voorbeeld van demonische gebondenheid

Het volgende verhaal en vergelijkbare verhalen heb ik in verschillende interviews gehoord. Het betreft de zogenoemde *Apuku-winti*. Deze ‘demon’ zoals hij wordt aangeduid binnen de VE-Christenen zou vrouwen in hun slaap betasten en verkrachten. Niet letterlijk, als je zou observeren zou er niets te zien zijn, maar voor de vrouwen voelt het alsof ze verkracht worden. Wanneer iemand met een dergelijk verhaal naar het bevrijdingspastoraat stapt wordt het daar benoemd als een *Apuku-winti*. Elke demon heeft weer unieke eigenschappen, zo ook de *Apuku-winti*. De eigenschappen werden mij als volgt uitgelegd door iemand uit het bevrijdingspastoraat:

‘*Apuku* is een listige demon, soms denk je dat die weg is maar dan is die er nog. Hij houdt zich schuil. Bepaalde demonen komen met z’n tweeën, bijvoorbeeld de *Apuku* komt met een ‘*tap kromanti*’. Ik zal je dit verduidelijken met het voorbeeld van een makaslang die in een hol woont met een *kapasi* (gordeldier). De makaslang is diep in het hol, en het gordeldier is meer aan de oppervlakte, zo werkt het ook met de *Apuku*’.

³⁰ De nummers in dit tekstgedeelte werden door de geïnterviewde zelf genoemd en zijn dus geen toevoeging van mij.

³¹ Hoe mensen omgaan met het feit dat ze ook niet precies weten hoe de ‘gaven van de Geest’ werken is een interessant punt, die het onderzoeken waard is in een evt. vervolg onderzoek.

Het punt dat ik hier mee wil maken is dat identificeren van een demon belangrijk kan zijn, om iemand vrij van demonen te krijgen. Wanneer men niet weet kan het gebeuren dat een van de demonen wel wordt uitgedreven, maar dat de ander zich verstopt en in de persoon blijft. Kennis van de demonische wereld is belangrijk om iemand helemaal vrij te maken van demonische gebondenheden.

4.2.4 STAP 4: BEVRIJDINGSGEBED

De bevrijding van een demonische gebondenheid gaat door middel van gebed. Gebed is te allen tijde het middel, God werkt door gebed. Het is niet de mens die de demonen kan uitdrijven, maar God via de mens, wat een terugkerend element was in alle interviews. Hierbij werd soms verwezen naar Marcus 16 vers 17 waar staat: *'Als tekenen zullen deze dingen de gelovigen volgen: in mijn naam zullen zij boze geesten uitdrijven, in nieuwe tongen zullen zij spreken,(NBG)'*. Het is niet zomaar een gebed, er zijn verschillende vaste elementen te onderscheiden, werd mij verteld door iemand actief binnen het bevrijdingspastoraat. De demon, die op dit moment al onderscheiden is, wordt geboden te vertrekken waarbij altijd de zinsnede 'in de naam van Jezus' en/of 'door het bloed van Jezus' wordt gebruikt. De demon wordt dan naar een 'dorre plaats gestuurd', in navolging van Mattheus 12 vers 43 waar staat: *'Wanneer een onreine geest iemand verlaat, trekt hij door dorre oorden op zoek naar een rustplaats.[...](NBV)'* De demon moet dan wel vertrekken uit de persoon, omdat God sterker is dan een demon. De demon kan ongemerkt vertrekken, maar vaak 'manifesteert' hij zich nog. Deze zogenoemde 'manifestaties' kunnen van alles zijn. Zelf heb ik gezien dat mensen voor wie werd gebeden gingen schreeuwen, hard schudden met hun lichaam, verkrampen of braakbewegingen maken. Na navraag te hebben gedaan scheen dit een normale gang van zaken te zijn. Deze manifestaties zouden veroorzaakt worden door de demon die tegenstribbelt, hij wil niet weg uit de desbetreffende persoon. Daarnaast kan een manifestatie dienen als bewijs dat de demon verdreven is.

Om het wat tastbaarder te maken zal hieronder een voorbeeld worden gegeven van een bevrijding die plaatsvond tijdens een speciale genezingsdienst op een zondag avond in april. Deze dienst kende niet een directe, persoonlijke benadering zoals hierboven is beschreven, maar de voorganger stond voorin de kerk terwijl hij zei mensen uit de kerk te genezen van ziekten en demonische gebondenheden. Ik was bij deze dienst en zag het volgende gebeuren:

'... Ik sta mee te zingen met de praise terwijl ik rondkijk wat de mensen om mij heen allemaal doen. Opeens zie ik een jongeman in de rij stoelen rechts voor mij met zijn bovenlichaam met schokkende bewegingen heen en weer bewegen. Zijn bewegingen worden heftiger, ik zie dat hij al zijn spieren aanspant op een verkrampde manier. Langzaam buigt hij steeds verder naar achteren, zijn voeten op dezelfde plek houdend, zijn hoofd steeds dichterbij de rugleuning van zijn stoel. Hij buigt verder en verder achterover totdat hij zonder dat hij zichzelf lijkt tegen te houden tussen de rijen stoelen valt, waar hij stil blijft liggen. Enkele mensen schieten hem te hulp door hem tussen de stoelen vandaan te trekken en hem gestrekt in het gangpad te leggen, waar hij enkele minuten doodstil blijft liggen. Na enkele minuten krabbelt hij weer overheid, gaat weer voor zijn stoel staan en zingt mee met de praise...'

Aan het eind van de dienst werd gevraagd of alle mensen die genezing of bevrijding gevoeld hadden naar voren wilden komen. Ik telde er 31, waaronder de jongeman van de rij voor mij. Ze werden

opgesteld links en rechts van het podium in twee gelijke rijen en een voor een het podium op geroepen. Daar kwamen ze tegenover de voorganger te staan, kregen een microfoon voorgehouden en vertelden wat er in hen veranderd was tijdens de dienst. In sommige gevallen bad de voorganger nog speciaal voor de persoon, ook voor de jongeman uit de rij voor mij:

'De voorganger legt zijn hand op het voorhoofd van de jongeman en zegt 'Ik zie een geest van de voorouders achter je aan zitten! Hij wil je doden! Geef de duivel geen opening.' Terwijl hij dit zegt maakt de jongeman een grommend geluid. De voorganger begint te roepen 'in de naam van Jezus, ga uit!' Dit herhaalt hij meerdere keren terwijl hij met zijn hand een slaande beweging maakt naar de buik van de jongeman. Deze krimpt in elkaar een maak kokhalzende bewegingen. Dit gaat enkele minuten door en de jongeman blijft grommen en kokhalzende bewegingen te maken , totdat hij op een gegeven moment in elkaar zakt. Hij wordt gestrekt op het podium gelegd en na enkele minuten staat hij weer op en wordt hij door twee mannen naar een zaal achter het podium begeleid...'

Een 'voorouderlijke geest' is typisch iets wat binnen het wintigeloof voorkomt. Dat de voorganger van deze VE-gemeente het ook zo benoemt wijst erop dat hij het bestaan van deze geesten niet afwijst. Wat hij wel doet is deze geest koppelen aan de duivel (demoniseren). Daarna gaat hij over tot het verdrijven van deze kwade geest. De demon zou uit de jongeman uit de desbetreffende jongeman zijn verdreven werd mij verteld. Het grommen en de kokhalzende bewegingen zouden daar het bewijs van zijn.

Nadat de demon is verdreven ben je niet voor altijd verlost van demonische invloeden. Het leven voor de VE-Christenen bestaat uit een constante geestelijke strijd tegen de demonische machten. Een strijd die wordt belichaamd door onder andere het bevrijdingspastoraat.

H5 CONCLUSIE

Dit hoofdstuk heeft tot doel de vraagstelling van het onderzoek te beantwoorden zoals die uiteen is gezet in de inleiding en als volgt luidt: *Hoe wordt anti-syncretisme geritualiseerd binnen Pentecostal-charismatic Christianity in Paramaribo (Suriname)?* Dit zal gedaan worden door een koppeling te maken tussen het in hoofdstuk drie beschreven wereldbeeld en het in hoofdstuk vier beschreven bevrijdingspastoraat.

5.1 KOPPELING WERELDBEELD BEVRIJDINGSPASTORAAT

Het wereldbeeld van de Volle Evangelie Christenen in Paramaribo wordt grotendeels gevormd binnen de gemeente waar ze zich bevinden. De voorgangers zeggen het volle evangelie te prediken zoals die in de Bijbel wordt beschreven, bij alles wat ze zeggen verwijzen ze naar de Bijbel. De Bijbel die de Christenen zien als het woord van God, alles wat in de Bijbel staat komt direct van God en vormt de 'volle waarheid'. Naast de Bijbel en de uitleg van de voorganger spelen persoonlijke ervaringen, of verhalen van mensen die ervaringen hebben gehad, ook een rol bij het vormen van het wereldbeeld. Dit wereldbeeld, kenmerkend voor de VE-gemeenten, wil ik opdelen in drie elementen die zullen helpen bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag:

- Het dualistisch wereldbeeld;
- Alles heeft een geestelijke oorzaak;
- Er is sprake van een constante geestelijke strijd.

Deze elementen van het wereldbeeld zullen hieronder een voor een worden behandeld en worden gekoppeld aan het bevrijdingspastoraat.

5.1.1 DUALISTISCH WERELDBEELD

Volgens het wereldbeeld van de VE-Christenen bestaat er naast de natuurlijke wereld die we elke dag waarnemen een geestelijke wereld. In deze geestelijke wereld worden twee 'partijen', God en de Satan, onderscheiden. God als de verpersoonlijking van het goed en Satan als de verpersoonlijking van het kwaad. Satan heeft een gruwelijke hekel aan de mens, die Gods creatie is, en doet er alles aan om de mens van God af te houden (M. Samuel 2010:12-20). Een mens heeft maar twee opties 'er is geen grijs, het is wit of zwart' (3.3.4). Of je leeft een leven gestuurd door God, of je volgt de Satan. Dit dualistische aspect is kenmerkend voor gemeenten die binnen de categorie P/C vallen (Robbins 2004:128), waar de VE-gemeenten onder vallen. Deze kijk op de geestelijke wereld komt tot stand in de prediking van de pastor, maar ook door –de veelal Amerikaanse– tv. programma's en opnamen van kerkdiensten die online kunnen worden bekeken. Een illustratie dat de VE-gemeenten in Suriname geen geïsoleerde groep zijn, maar zijn verbonden zijn met het mondiale (Peterson et al. 2001:8).

5.1.2 ALLES HEEFT EEN GEESTELIJKE OORZAAK

Niets gebeurt er zonder reden, achter alles zit een bovennatuurlijke oorzaak. Het landen van een vliegtuig op een 'verkeerd vliegveld' (3.3.2), natuurrampen (3.3.3). Handelingen in het dagelijkse leven staan niet los van het bovennatuurlijke. Er wordt geen strikte scheidslijn getrokken tussen het sacrale

(heilige) en het profane (wereldse), zoals Durkheim dat wel doet (Aldridge 2007:67). Doordat alles een geestelijke oorzaak heeft kan in principe alles worden gedemoniseerd. Zo koppelen de VE-gemeenten in Suriname de Amerikaanse rapper Rick Ross aan satanisme (3.3.2), een associatie die Ross in een interview ontkende³². Volgens de voorzitter van de VVEPS, Steve Meye, zou de komst van de rapper kunnen leiden tot satanische manifestaties op scholen. Ross werd op deze manier in het 'kamp van de Satan' geplaatst en gedemoniseerd door de leiders van de VE-gemeenten.

Het dualistisch wereldbeeld gecombineerd met het geloof dat achter alles een geestelijke oorzaak zit, maakt het mogelijk om alles in de wereld in twee 'kampen' te plaatsen. Alles wat wordt gedefinieerd als 'niet van God', kan worden gedemoniseerd oftewel in het 'kamp van de Satan' geplaatst. Demoniseren zou je kunnen zien als een 'strategie' welke voortkomt uit het dualistische, zwart/wit, wereldbeeld van VE-gemeenten. Het duiden van iets als demonisch, scheidt handlungsruimte om zich tegen dat 'kwaad' te verzetten. Demoniseren is echter niet gelijk te trekken met anti-syncretisme. Zoals in het theoretisch kader naar voren is gekomen (1.3.2) wordt anti-syncretisme gedefinieerd als: 'the antagonism to religious synthesis shown by agents concerned with the defence of religious boundaries' (Stewart & Shaw 1994:7). Uit deze definitie blijkt duidelijk dat het om religieuze tradities betreft, het tegen gaan van religieuze vermenging. Het tegengaan van een rapper als Rick Ross is niet het tegengaan van religieuze vermenging, en daarom op geen enkele manier te duiden als anti-syncretisme.

Het begrip demoniseren reikt veel breder dan anti-syncretisme. Alles kan gedemoniseerd worden, maar alleen het demoniseren van religieuze elementen behorende tot andere religies dan het Christendom kunnen worden geduid als anti-syncretisme.

5.1.3 DE 'GEESTELIJKE STRIJD'

Zoals gezegd heeft de Satan een hekel aan de mens en probeert hij die van God af te houden. De Satan heeft een heel leger aan demonen tot zijn beschikking die hij hiervoor kan inzetten. Deze strijd speelt zich vooral af in het bovennatuurlijke, maar gezien het natuurlijke en het bovennatuurlijke in het wereldbeeld van de VE-Christenen met elkaar verweven zijn is het een strijd van iedere dag. Handelingen in het natuurlijke kunnen bovennatuurlijke gevolgen hebben en vice versa.

Deze 'geestelijke strijd' wil ik hier toespitsen op de 'strijd' tegen elementen van andere religies, in het bijzonder het wintigeloof. De kosmologie van het wintigeloof (2.3) wordt overgenomen door de VE-Christenen. De *winti* (geesten) worden erkend als bestaand, maar er wordt wel een andere betekenis aan gegeven door de VE-gemeenten. Zo wordt het onderscheid dat binnen het wintigeloof wordt gemaakt tussen goede en kwade *winti* niet erkend en wordt het wintigeloof in zijn geheel gedemoniseerd door de VE-gemeenten. Christen zijn en tegelijkertijd bezig zijn met het wintigeloof is volgens VE-Christen niet mogelijk (2.4). Zo kan het bezoeken van een *bonuman* of een ritueel behorende tot het wintigeloof tot gevolg hebben dat demonen in je komen. Deze demonen worden bestreden binnen het bevrijdingspastoraat.

Het bevrijdingspastoraat door Robbins (2004) aangeduid als een *ritual of rupture* (1.4.1), heeft als doel om het kwaad, de Satan en zijn demonen, te weren uit de kerk. Hier wordt ook gedefinieerd wat van God is en wat niet. Binnen het bevrijdingspastoraat zijn verschillende stappen te onderscheiden. De

³² Starnieuws.com, 6 april 2013, <http://www.starnieuws.com/index.php/welcome/index/nieuwsitem/16415>

eerste stap (4.2.1) is dat iemand om hulp zoekt. Deze hulp wil men geven mits iemand zich wel serieus in het Christendom wil verdiepen en Christen wordt, de tweede stap (4.2.2). Wanneer iemand zich nog met andere religieuze zaken bezighoudt anders dan het Christendom moet hij daar mee breken. Alles wat afwijkt van het Christendom wordt immers gedemoniseerd door de VE-Christenen. Een demon uitdrijven bij een 'niet Christen' is wel degelijk mogelijk, maar de lege plaats die de verdreven demon zou achterlaten in die persoon zal dan worden opgevuld door een veelvoud aan demonen in plaats van God en zal de persoon er slechter aan toe zijn dan voorheen. De derde stap (4.2.3) is het diagnosticeren of er sprake is van een demon en zo ja, welke demon. Dit gebeurt door middel van een questionnaire, maar ook een 'gave van de Geest' als de 'gave van openbaring' kan hierbij helpen. Daarnaast speelt de kennis van de demonische wereld ook een belangrijke rol bij het identificeren en uitdrijven van een demon. Hiervoor gebruikt men eigen ervaring, maar ook kennis uit boeken die internationaal circuleren (4.2.3.1), een illustratie dat het lokale met het mondiale is verbonden. De laatste stap (4.2.4) is het daadwerkelijke uitdrijven van een demon. Dit uitdrijven gebeurt door middel van een zogenoemd bevrijdingsgebed. Bij deze laatste rituele handeling wordt de demon 'in de naam van Jezus' geboden om te vertrekken uit de desbetreffende persoon.

Alle connecties die je hebt met andere religies anders dan het Christendom worden binnen het bevrijdingspastoraat verbroken. Het dualistisch wereldbeeld van de VE-Christenen en het demoniseren wat hieruit voortvloeit, zorgt er voor dat het bevrijdingspastoraat een sterk instrument is in de strijd tegen syncretisme. ■

LITERATUURLIJST

References

- Aldridge, A.
2007 Religion in the Contemporary World. Wiley.
- Bellah, R. N.
1991 Beyond Belief: Essays on Religion in a Post-Traditionalist World. University of California Press.
- Claes, T.
1998 Secularisering en Ethiek. Ethiek en Maatschappij 1(1):31-54.
- Greenfield, S. M., and A. F. Droogers
2001 Reinventing Religions: Syncretism and Transformation in Africa and the Americas. Rowman & Littlefield Pub Incorporated.
- Horton, R.
1997 Patterns of Thought in Africa and the West: Essays on Magic, Religion and Science. Cambridge University Press.
- Jenkins, P.
2011 The Next Christendom: The Coming of Global Christianity. Oxford University Press, USA.
- Levine, D. H.
1992 Popular Voices in Latin American Catholicism. Princeton University Press.
- Neckebrouck, V.
2011 Denken Over Religie - Deel II Van Hugo Winckler Tot Clifford Geertz. Universitaire Pers Leuven.
- Peterson, A. L., M. A. Vasquez, and P. J. Williams
2001 Christianity, Social Change, and Globalization in the Americas. Rutgers University Press.
- Pijl, Yvon van der
2010 Pentecostal-Charismatic Christianity: African-Surinamese Perceptions and Experiences. Exchange 39(2):179-195.
- Robbins, Joel
2004 The Globalization of Pentecostal and Charismatic Christianity. Annual Review of Anthropology 33:117-143.
- Samuel, Marvin
2010 Demonische doorbraken: Een Bijbelse weergave van de werking van het rijk der duisternis en de bevrijdende kracht van Gods woord. Paramaribo: Harvest Time Publishing.

- Schilbrack, Kevin
2005 Religion, Models of, and Reality: Are we through with Geertz? *Journal of the American Academy of Religion* 73(2):429-452.
- Schuerkens, Ulrike
2003 The Sociological and Anthropological Study of Globalization and Localization. *Current Sociology* 51(3-4):209-222.
- Stewart, Charles
1999 Syncretism and its Synonyms: Reflections on Cultural Mixture. *Diacritics* 29(3):40-62.
- Stewart, C., and R. Shaw
1994 *Syncretism/Anti-Syncretism: The Politics of Religious Synthesis*. Routledge Chapman & Hall.
- Wikan, Unni
1989 Illness from Fright Or Soul Loss: A North Balinese Culture-Bound Syndrome? *Culture, Medicine and Psychiatry* 13(1):25-50.
- Zaalman, J. A., and Stichting Tata Kwasi Ku Tata Tinsensi (Paramaribo).
2012 *A Nyame: Een Uiteenzetting Van De Winti-Leer*. Stichting Tata Kwasi Ku Tata Tinsensi.
- Zehner, Edwin
2005 Orthox Hybridities: Anti-Syncretism and Localization in the Evangelical Christianity of Thailand. *Anthropological Quarterly* 78(3):585-617.

Internetbronnen³³

- www.biblija.net
- www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ns.html
- www.colorado.edu/ReligiousStudies/chernus/4800/GeertzSummary.htm
- www.economist.com/node/13063298
- www.mongoluls.net/mongolian-religion/religiondef.shtml
- www.starnieuws.com
- www.surichurch.net
- www.waterkant.net
- www.wintigeloof.com

³³ Geraadpleegd tussen januari en juli 2013